

Vēsture II

Metodiskie ieteikumi mācību priekšmeta padziļinātā kursa īstenošanai

Vēsture II

Metodiskie ieteikumi mācību priekšmeta padziļinātā kursa īstenošanai

Metodiskais līdzeklis ir izstrādāts Eiropas Sociālā fonda projektā "Kompetenču pieeja mācību saturā" (turpmāk – Projekts).

Metodisko līdzekli izstrādāja **Inese Berga, Aija Biteniece, Ansis Nudiens.**

Metodiskā līdzekļa izstrādē piedalījās **Edgars Plētiens, Inese Vilciņa.**

Recenzente **Aija Kļaviņa.**

Projekts pateicas visām izglītības iestādēm un skolotājiem, kuri Projekta ietvaros nodrošināja metodiskā līdzekļa aprobāciju un dalījās ar saviem mācību piemēriem.

ISBN **978-9934-24-119-2**

SATURS

Priekšvārds	4
1. Vēsture II: būtiskākais par saturu, pieeju un atbalstu	4
1.1. Padziļinātā kursa mērķis un atšķirība no pamatkursa	4
1.2. Standarts un mācību programmas paraugs	6
1.3. Valsts pārbaudes darbs	7
1.4. Pieejamais atbalsts	9
2. Kā plānot mācību procesu?	10
2.1. Plānošana kursa mērogā	11
2.2. Plānošana temata mērogā	12
Tematiskā plāna piemērs (detalizēta versija) tematam "Kari un konflikti"	14
2.3. Kompleksa sasniedzamā rezultāta plānošanas piemēri	21
Vēstures un kultūras pieminekļu aizsardzības iniciatīva	21
Viedokļa analīze	24
2.4. Plānošana nodarbības mērogā	29
3. Kā summatīvi vērtēt skolēnu sniegumu?	34
3.1. Summatīvā vērtēšana kursā	34
3.2. Nobeiguma pārbaudes darbi	36

Priekšvārds (ievads)

Vidējās izglītības pakāpes noslēdzošais un saturiski komplikētākais posms ir padziļinātais kurss, jo tajā skolēns veido dziļu konceptuālo izpratni par aktualizētajām likumsakarībām, tā saturs ir padziļināts un paplašināts. Skolotājam, plānojot un īstenojot šo kursu, nepieciešams laiks un prasmes detalizēti plānot mācību procesu, vērtēšanu, lai pēc iespējas efektīvāk sasniegtu mācību mērķus – pilnveido savas zināšanas un prasmes un padziļina izpratni par nozīmīgākajiem Latvijas, Eiropas un pasaules vēstures notikumiem, veido argumentētu viedokli par dažādiem vēstures jautājumiem, izmantojot daudzveidīgus vēstures un informācijas avotus; attīsta vēstures pētniecības prasmes, pētot tādus tematus kā identitātes veidošanās, ideoloģija, kari un konflikti, estētika vēsturiskā skatījumā, kultūras mantojums un tā nozīme. Vēsture II padziļinātais kurss no pamatkursa atšķiras ar apjomīgāku saturu (daudzveidīgāks piemēru skaits), iespēju vairāk iedziļināties nozīmīgākajās problēmās (vēstures pētīšana), kā arī pievēršot lielāku vērību kultūras un vēstures mantojumam un tā saglabāšanai. Metodiskais līdzeklis tādēļ veidots kā praktisks atbalsts skolotājam, piedāvājot konkrētus piemērus, modelējot mācību procesa plānošanu un vērtēšanu.

Materiāls paredzēts gan skolotājiem, gan mācību jomu koordinatoriem, gan izglītības iestāžu metodiķiem pilnveidotā mācību satura un pieejas īstenošanai saskaņā ar Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumiem Nr. 416 "Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem" (turpmāk tekstā – vispārējās vidējās izglītības standarts, arī – standarts).

Materiālu veido trīs sadaļas:

1. nodaļā "Vēsture II: būtiskākais par saturu, pieeju un atbalstu" ir skaidrots padziļinātā kursa mērķis, atšķirība no optimālā mācību satura apguves līmeņa kursa (turpmāk tekstā – optimālais līmenis, arī – optimālais apguves līmenis), apkopoti nozīmīgākie resursi kursa plānošanai un īstenošanai;
2. nodaļā "Kā plānot mācību procesu?" skaidroti plānošanas principi dažādiem līmeņiem – kursam, tematam, stundai –, piedāvāts piemērs temata plānojumam, modelēta atpakaļvērsts plānošanas pieeja padziļinātā kursa īstenošanai;
3. nodaļā "Kā summatīvi vērtēt skolēna sniegumu?" skaidrota vērtēšanas pieeja, piedāvāts piemērs kursa summatīvās vērtēšanas plānam, piedāvāts piemērs nobeiguma pārbaudes darbam.

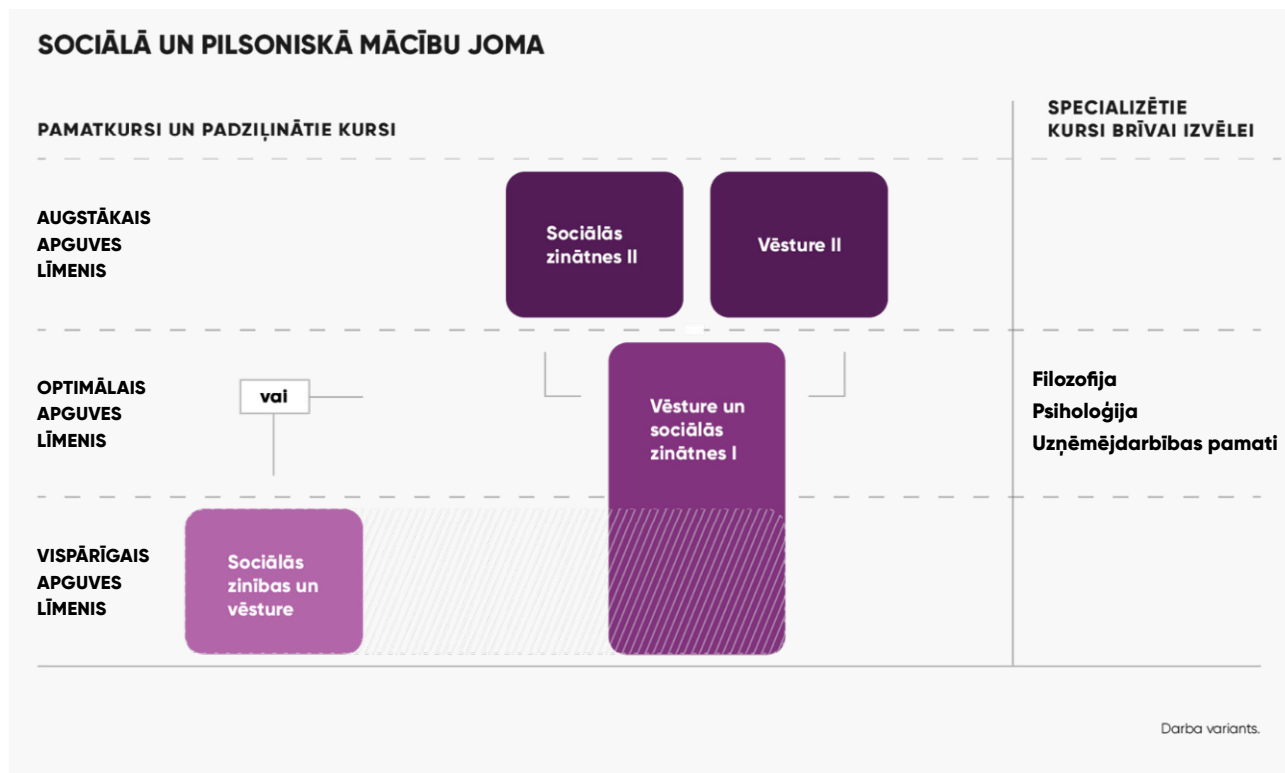
1. Vēsture II: būtiskākais par saturu, pieeju un atbalstu

1.1. Padziļinātā kursa mērķis un atšķirība no pamatkursa

Vispārējās vidējās izglītības standarts ar samazinātu mācību priekšmetu skaitu piedāvā iespēju jauniešiem vairāk laika veltīt, lai mācītos to, kas viņu visvairāk interesē un ar ko viņš vēlas saistīt savu nākotni.

Padziļinātais kurss Vēsture II ir iespēja skolēniem jau vidusskolas posmā apgūt nepieciešamās zināšanas un prasmes vēsturē, lai iegūtu izpratni par nozīmīgākajiem vēstures notikumiem un procesiem, to cēloņsakarībām; šos notikumus izvērtēt no dažādām perspektīvām; vērtēt dažādu vēstures avotu ticamību; gūtu praktisku pieredzi vēstures pētniecībā un kultūras mantojuma izpētē un saglabāšanā.

Kursu Vēsture II skolēns var izvēlēties, ja pirms tam apguvis pamatkursu Vēsture un sociālās zinātnes I. Padziļinātā kursa saturs turpina un paplašina pamatkursā apgūto mācību saturu. Skolēns apgūst kompleksākus sasniedzamos rezultātus, pavadot nozīmīgu laiku, darbojoties praktiski, risinot kompleksas, autentiskas problēmas, tajā skaitā mājās ārpus skolas, izstrādājot pētniecisko darbu. Atbilstoši satura apjomam padziļināto kursu skolēns mācās 210 stundas, pamatkursu – 245 mācību stundas. Papildus tam skolām ir iespēja sociālās un pilsoniskās mācību jomas ietvaros piedāvāt skolēnam kādu no specializētajiem kursiem – *Novadu mācība, Filozofija, Uzņēmējdarbības pamati*.

1. attēls

Katram padziļinātajam kursam ir definēti apguves mērķi un uzdevumi skolēnam, tie aprakstīti vispārējās vidējās izglītības standarta 9. pielikumā "Kursu apraksti". Kursam Vēsture II tie ir:

- 1) gūt pozitīvu un iekšēji motivētu interesi par vēsturi;
- 2) meklēt un saskatīt cēloņsakarības starp dažādiem notikumiem pagātnē;
- 3) izvērtēt vēstures notikumus no dažādām perspektīvām un vērtēt dažādus viedokļus;
- 4) vērtēt dažādu vēstures avotu ticamību un iespēju no tiem iegūt ticamu informāciju;
- 5) gūt praktisku pieredzi vēstures un kultūras mantojuma izpētē un saglabāšanā;
- 6) izprast kultūru daudzveidību Latvijā un pasaulē kā priekšnoteikumu sabiedrības kulturālajai bagātībai un tālākai attīstībai;
- 7) argumentēti aizstāvēt savu viedokli;
- 8) attīstīt vēstures pētniecības prasmes, rezultātus demonstrēt gan rakstītā, gan mutiskā formā.

Pieeja, ka viena izglītības posma ietvaros mācību saturs ir strukturēts pēc apguves līmeņiem un skolēns atbilstoši savai izvēlei apgūst tikai to līmeni, kuru ir izvēlējis, Latvijā iepriekš nav realizēta. Tādēļ skolotājam, pirmo reizi plānojot mācību procesu, noderīgi ieraudzīt, nošķirt un pielāgot procesu, uzdevumus atbilstoši tam līmenim, kuru skolēns konkrētajā brīdī apgūst. Nākamajā attēlā piedāvājam kopsavilkumu par abu apguves līmeņu atšķirībām. Detalizēti ar šo nošķirumu skolotājs var iepazīties jau minētajā 9. pielikumā.

Optimālā un augstākā apguves līmeņa nozīmīgākās saturs atšķirības

Vēsture un sociālās zinātnes I	Vēsture II
Optimālais apguves līmenis	Augstākais apguves līmenis
<ul style="list-style-type: none"> Izpratne par sabiedriskajiem, politiskajiem, ekonomiskajiem notikumiem un procesiem Latvijā un pasaulē. Izpratne par sabiedrībā sastopamām dažādām perspektīvām un uzskatu daudzveidību. Izpratne par demokrātiskajiem procesiem un principiem sabiedrībā, šos principus arī īsteno savā ikdienas praksē. Izpratne par nozīmīgākajiem Latvijas un pasaules vēstures notikumiem un to, kā vēsture un tās interpretācija ietekmē sabiedrību mūsdienās. Izpratne par to, ka dažāda informācija ir jāvērtē kritiski. 	<ul style="list-style-type: none"> Padziļināta izpratne par Latvijas un pasaules vēstures notikumiem un procesiem. Izpratne par vēstures zinātņi, dažādām vēstures perspektīvām un historiogrāfiskajām skolām. Padziļināta izpratne par to, kā vēsture un tās interpretācijas ietekmē sabiedrību mūsdienās. Vēstures pētniecības prasmes. Izpratne par vēstures un kultūras mantojuma nozīmīgumu un praktiska rīcība tā saglabāšanā.

1.2. Standarts un mācību programmas paraugs

Standarts

Nozīmīgākais dokuments, kurš izglītības iestādei un skolotājam obligāti jāņem vērā un ir juridiski saistošs, plānojot un īstenojot mācības saturiski, ir vispārējās vidējās izglītības standarts. Tajā ir definētas prasības mācību saturs apguvei – izmērāms mācību procesa rezultāts, kas pilnveidotajā standartā katrā mācību jomā formulēts kā skolēnam sasniedzamie rezultāti. Tie ietver zināšanas un pamatprasmes mācību jomās, caurviju prasmes un vērtības balstītus tikumus un ir apgūstami mācību priekšmetos, starpdisciplināri, kā arī iesaistoties plašākās skolas dzīves norisēs. Sasniedzamie rezultāti skolēnam augstākajā apguves līmenī Vēsture II kursā ir precizēti standarta 3. pielikumā “Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā”.

Vidējās izglītības pakāpē mācību saturs ir izstrādāts, fokusējoties uz skolēnam būtiskāko, lai veidotos lietpratība (kompetence) kā komplekss skolēna mācīšanās rezultāts ilgākā periodā. Mācību saturs ir organizēts saskaņā ar mācību saturs būtiskākajiem pamatjēdzieniem jeb “lielajām idejām”, kas skolēnam jāapgūst, lai veidotos vienota izpratne par apkārtējo pasauli un sevi tajā. Lielās idejas veido obligātā mācību saturs strukturālo ietvaru. Tām atbilstoši aprakstītas prasības mācību saturs apguvei jeb plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti.

Sociālās un pilsoniskās mācību jomas sešas lielās idejas, par kurām skolēns veido izpratni arī padziļinātājā kursā.

1. Indivīds apzinās sevi kā daļu no sabiedrības – sadarbojoties var izdarīt vairāk un efektīvāk, kopīgi ir iespējams ietekmēt procesus.
2. Latvijas demokrātiju un tiesiskumu nodrošina lokālu interešu un starptautisku attiecību mijiedarbība.
3. Labklājību rada ilgtspējīga un atbildīga saimniekošana, saglabājot mantotās vērtības, vairojot savu turīgumu un rūpējoties par nākamajām paaudzēm.
4. Apzinoties un iepazīstot kultūru daudzveidību un globalizācijas procesus, izprotot dažādu kultūru atšķirības un konfliktus, rodas cieņa starpkultūru saskarsmē.
5. Laika gaitā sabiedrība cilvēku daudzveidīgas darbības un citu cēloņu ietekmē piedzīvo pārmaiņas.
6. Jebkurš informācijas avots, kas ataino norises sabiedrībā pagātnē un mūsdienās, ir vērtējams kritiski.

Skolotājam ir noderīgi detalizēti analizēt standarta sasniedzamos rezultātus, lai veidotu pilnīgāku izpratni par mācību procesa akcentiem un mērķiem, kā arī situācijās, kad nepieciešams mācību programmu pielāgot, mainīt, skolotājs zinātu, kas ir visbūtiskākie, nekādā gadījumā nemaināmie elementi. Par sasniedzamo rezultātu izmantošanu plānošanā iespējams uzzināt 2. nodaļā “Kā plānot mācību procesu?”.

2. attēls. Mācību satura plānošanas līmeņi

Mācību programmas paraugs

Mācību programmas “Vēsture II” paraugs (turpmāk - programmas paraugs) ir piedāvājums skolotājam, kādā veidā īstenot skolēnam sasniedzamos rezultātus augstākajā apguves līmenī. Programmas paraugā mācību saturs ir grupēts tematos, piedāvājot temata izpēti, jautājumus un temata apguves norisi. Noderīgs materiāls skolotājam plānošanai ir programmas parauga 4. pielikums, kurā piedāvāti vērtēšanas uzdevumu piemēri.

Programmas paraugs pieejams vietnē mape.gov.lv.

Programmas paraugam ir ieteikuma raksturs. Skolotāji var izmantot šo programmu vai arī atbilstoši standarta sasniedzamajiem rezultātiem izstrādāt savu programmu.

1.3. Valsts pārbaudes darbs

Valsts pārbaudes darba mērķis ir:

- sertificēt skolēnu, beidzot vidējo izglītības iestādi, un novērtēt viņa sniegumu atbilstoši vispārējās vidējās izglītības standartam un tā 3. pielikumam “Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā” augstākajā mācību satura apguves līmenī;
- iegūt datus skolēnu snieguma un mācību satura izvērtēšanai, metodisko ieteikumu izstrādei un profesionālās pilnveides plānošanai izglītības iestādes, dibinātāja un valsts līmenī;
- valsts pārbaudes darba adresāts – skolēni, kuri ir mācījušies, lai sasniegtu sociālās un pilsoniskās mācību jomas sasniedzamos rezultātus (turpmāk – SR) augstākajā mācību satura apguves līmenī (2. pielikums).

Plānotā centralizētā eksāmena saturs, uzbūve, piekļuves nosacījumi, nepieciešamie resursi un vērtēšanas principi tiek aprakstīti **Valsts pārbaudes darba programmā** (2022./2023. gada programmas pieejamas Valsts izglītības satura centra mājaslapā visc.gov.lv). Katru mācību gadu šī programma tiek precizēta atbilstoši plānotā centralizētā eksāmena saturam.

Eksāmena uzdevumu piemēri ir pieejami **Valsts pārbaudes darba paraugā** (vietnē mape.gov.lv). Skolotājs šo paraugu var izmantot mācību procesa laikā, piedāvājot skolēniem veikt uzdevumus, izvērtēt piedāvātās skolēnu atbildes no aprobācijas un izstrādāt līdzīgus uzdevumus.

Rīcības vārdi

Ikdienas mācību procesā skolotājam aktuāli izmantot eksāmena programmā publicētos rīcības vārdus, to skaidrojumu. Rīcības vārdi ir darbības vārdi, kuri norāda uz konkrētu sniegumu, kas no skolēna tiek sagaidīts uzdevumā, tie ļauj konsekventi izmantot vērtēšanas kritērijus gan eksāmenā, gan ikdienas mācību procesā. Skolotājam šie vārdi palīdz, veidojot uzdevumus stundu darbam un pārbaudes darbos, jo tie norāda uz izziņas darbības līmeni, kognitīvo darbību, kas skolēnam būs jāizmanto, lai uzdevumu paveiktu. Piemēram, skolēns zina, ka, ja uzdevuma nosacījumos tiek nosaukts vārds “analizē”, tas nozīmē, ka ir jāveic vairākas secīgas darbības – veselais jāsadala daļās, jānosaka tā iekšējās atšķirības vai citas pazīmes, jāraksturo tās, kādas tās ir, un jāvērtē atbilstoši uzdevuma kontekstam. Vērtētājs attiecīgi zina konkrēti, kas ir sagaidāmais sniegums no skolēna, un tas ļauj izstrādāt vērtēšanas kritērijus.

1. tabula. Biežāk lietotie rīcības vārdi un to skaidrojums

Darbības vārds	Skaidrojums
Analizēt	Detalizēti apskatīt, raksturot veselumu (jēdzienu, faktu, procesu, pazīmi, problēmu, risinājumu u. ml.) un tā daļas pēc noteiktiem kritērijiem, lai noskaidrotu to būtiskās īpatnības (pazīmes, īpašības, sakarības, struktūru u. tml.).
Aprakstīt	Sistēmiski, noteiktā un loģiskā secībā izklāstīt, uzrakstīt atbilstoši noteiktiem kritērijiem, neiekļaujot pamatošanu, izskaidrošanu.
Argumentēt	Izveidot skaidrojumu ar argumentiem, ievērojot noteiktu argumentācijas struktūru (apgalvojums–pierādījums–loģisks spriedums).
Atrast	Atklāt, konstatēt, identificēt, izvēlēties.
Attēlot	Uzskatāmi parādīt būtiskās pazīmes; atveidot, izmantojot zināšanas.
Definēt	Formulēt veseluma (jēdziena, fakta, procesa, pazīmes, problēmas, risinājuma u. tml.) definīciju – būtisko pazīmju īsu, precīzu formulējumu, raksturojumu.
Demonstrēt	Publiski parādīt, paust, apliecināt.
Diskutēt	Apspriest, apmainīties ar viedokli par jautājuma (temata) problēmu (–ām), meklējot atbildi vai virzoties uz konstruktīvu risinājumu.
Grupēt	Veidot (apvienot vai sadalīt) grupas, objektu kopas pēc noteiktas pazīmes vai vairākām nošķiramām pazīmēm.
Interpretēt	Radoši izskaidrot, atklāt, pārveidot un pārrādīt darba, objekta, parādības u. tml. jēgu, saturu, ideju vai avotos esošo informāciju, izmantojot dažādus pierādījumus.
Izmantot	Mērķtiecīgi iesaistīt, piemērot, lietot.
Izvēlēties	Izraudzīties no kāda daudzuma, kopuma (piemērotāko, atbilstošāko).
Izvērtēt	Sk. <i>novērtēt</i> .
Klasificēt	Veidot grupu hierarhisku struktūru pēc noteiktiem kritērijiem.
Noteikt	Noskaidrot, pazīt, konstatēt atšķirīgās pazīmes (īpatnības, faktus, viedokļus, problēmas, argumentus u. tml.).
Novērtēt	Vērtējot, izspriežot noteikt, izsecināt kvalitāti, atbilstību noteiktām prasībām.
Pamatot	Izveidot skaidrojumu, izmantojot atsauci uz konkrētu informāciju (fakti, dati, cēloņi, iemesli, spriedumi u. tml.).
Paskaidrot	Sk. <i>skaidrot</i> .
Piedāvāt	Veidot iespējamu, vēlamu, derīgu, piemērotu risinājumu, atlasot, izmantojot informāciju un pamanot iespējas.
Pierādīt	Izveidot skaidrojumu – spriedumu virkni, pierādot vai noliedzot apgalvojumu.
Pronozēt	Pamatojoties uz konkrētiem faktiem, paredzēt (kā) tālāko norisi, rezultātu, demonstrējot izpratni par tiem.
Raksturot	Noteikt, aprakstīt, vērtēt būtiskās, raksturīgās īpašības, pazīmes.

Darbības vārds	Skaidrojums
Salīdzināt	Noteikt kopīgās un/vai atšķirīgās īpašības, pazīmes pēc būtības salīdzināmiem veselumiem (jēdzieniem, faktiem, procesiem, pazīmēm, problēmām, risinājumiem u. tml.), atsaucoties uz abiem (vai visiem).
Secināt	Veidot atzinumu, spriedumu, pamatojoties uz iegūtajiem faktiem, iepriekš veiktu analīzi, vērojumiem, cēloņsakarībām u. tml.
Skaidrot	Detalizēti, saprotami, sistēmiski sniegt pārskatu (izklāstu, faktu kopumu, atzinumu u. tml.), formulēt galveno ideju (notikumus, procesus, parādības, iemeslus u. tml.), padarot to saprotamu.
Spriest	Veidot spriedumu.
Vērtēt	Veidot noteiktu spriedumu, atzinumu, secinājumu par atbilstību vai neatbilstību noteiktiem kritērijiem, balstoties uz zināšanām, pieredzi, pierādījumiem.

1.4. Pieejamais atbalsts

Lai atbalstītu skolotājus padziļinātā kursa Vēsture II mācīšanās, bez šī metodiskā materiāla pieejami arī:

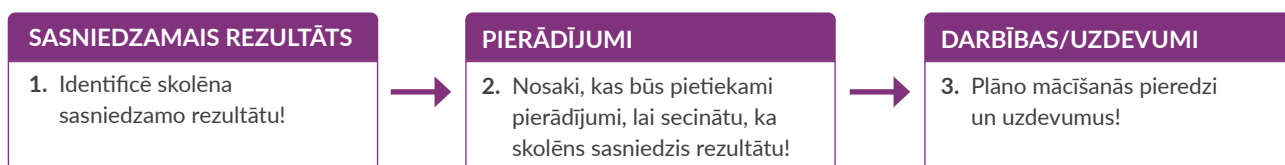
- Digitālie mācību līdzekļi.** Digitālie mācību līdzekļi ir atrodami mācīšanās platformā skolo.lv, šeit piecu tematu ietvaros piedāvātie materiāli atbalsta skolēnu sasniegt kompleksākos, specifiskākos, izaicinošākos standartā formulētos sasniedzamos rezultātus. Digitālie mācību līdzekļi piedāvā dažādus uzdevumus arī valsts pārbaudes darba piekļuves nosacījumu – pētījuma vēsturē un kultūras un vēstures pieminekļu aizsardzības iniciatīvas – izstrādei, kā arī avotu un karšu kolekcijas, valsts pārbaudes darba uzdevumu paraugus, papildu izmantojamo resursu saites; sistemātisku metodiku dažādu vēsturē nozīmīgu prasmju mācīšanai. Vairāk informācijas par skolo.lv izmantošanu – šajās [video pamācībās](#). Papildus mācīšanās platformai skolo.lv ir iespējams izmantot video materiālu krātuvi tavaklase.lv un mācību plānošanas vidi mape.gov.lv.
- Metodiskais līdzeklis skolotājiem “Kā attīstīt caurviju prasmes?”.** Materiāls veidots kā praktisks rīks, lai skolotājs varētu mācīt caurviju prasmes atbilstoši skolēnu vecumam, attiecīgi ietverot četrus plānošanas soļus: 1) izpēte, ko mani skolēni var jau paveikt; 2) izvērtēšana, ko es jau daru, lai attīstītu skolēnu prasmes; 3) konkrētu darbību plānošana, balstoties secinājumos; 4) detalizēta mācību aktivitāšu plānošana. Padziļinātajā kursā Vēsture II īpaši noderīgi pievērst uzmanību problēmrisināšanas prasmēm (vēsturē problēmrisināšanas viena no izpausmēm ir pētniecība), pašvadībai un sadarbībai, šīs caurviju prasmes iestrādātas arī standarta sasniedzamajos rezultātos augstākajā apguves līmenī. Materiāls pieejams vietnē mape.gov.lv.
- Pašmācības e-kurss padziļinātā kursa skolotājam.** Platformā skolo.lv katrā padziļinātajā kursā pieejams pašmācības e-kurss skolotājam, kurā apkopoti teorētiskie materiāli (prezentācijas, videolekcijas u. c.) no īstenotās pedagogu profesionālās pilnveides un izstrādāti uzdevumi, kas ļauj skolotājam vingrināties kursa satura izpratnē vai konkrētajā saturā, kas jāapgūst arī skolēnam.
- Atbalsts novadā un skolā**
  - Mācību jomas koordinators un jomas kolēģi**
 Neskaidrību gadījumā un situācijās, kad nepieciešama konsultācija, skolotājs var lūgt atbalstu mācību jomas koordinātoram, piemēram, lai tiek organizēta tikšanās skolotājiem, kuri māca šo kursu, ir iespēja dalīties pieredzē, ar materiāliem, iespējams kopīgi plānot kādu nodarbību, uzdevumus vai vērtēšanas rīkus. Mācību jomu koordinators sniedz metodisko, saturisko atbalstu tieši par mācību jomas saturiskajiem jautājumiem.
  - Sadarbība skolas ietvaros ar pamatskolas un optimālā līmeņa skolotājiem**
 Vēsture II padziļinātajā kursā liela nozīme ir padziļinātai izpratnei par vēstures notikumiem un procesiem – tas ne-nozīmē zināt vairāk vēstures faktu, bet gan tos labāk izprast un izskaidrot. Lai to panāktu, ir nepieciešams izmantot skolēnu iepriekšējās zināšanas no Latvijas un pasaules vēstures pamatskolā un Vēsture un sociālās zinātnes I vidusskolas pirmajos divos gados. Svarīgi, ka vienas skolas skolotāji, kuri māca šos dažādos priekšmetus, saskaņotu plānus, lai pārliecinātos, ka pastāv zināšanu un prasmju sistemātiska pēctecība.

2. KĀ PLĀNOT MĀCĪBU PROCESU?

Pedagoga profesijas, iespējams, nozīmīgākais elements un prasme ir plānošana – kā izplānot mācību procesu, izmantojot efektīvākus metodiskos paņēmienus, lai ikviens skolēns sasniegtu mācīšanās mērķus? Plaši izmantota, zinātniski pierādīta un praktiski nodrošīga pieeja ir atpakaļvērstā plānošana (citviet saukta arī par “uz mērķi vērstā plānošana”), kuru radījis skolotājs un izglītības pētnieks Grants Viginss (*Grant Wiggins*) un aprakstījis to vairākās grāmatās, no kurām pirmā, “Understanding by Design”, iznākusi 1998. gadā.

Atpakaļvērstās plānošanas pieejas pamatā ir ideja, ka, lai mācīšanās būtu efektīva, vispirms skaidri jādefinē skolēna mācīšanās rezultāts. Tieši tas noteiks gan vērtēšanu, gan to, kādi uzdevumi, aktivitātes skolēnam tādēļ jāveic. Turklāt atpakaļvērstās plānošanas soli nemainās, tie ir tie paši, plānojot dažādos līmeņos un mācīšanās kontekstos – temata, nobeiguma darba, stundas, atsevišķu uzdevumu.

Pētnieki Grants Viginss un Džejs Maktige (*Jay McTighe*) norāda, ka tradicionālajai mācīšanās plānošanai ir raksturīgi divu veidu nevēlami paradumi – mācību stundas plānot, fokusējoties uz aktivitātēm, kā skolēni tiks nodarbināti (ko interesantu skolēni darīs?), vai arī par mācību primāro mērķi izvīzot skolēniem iespēju uzzināt pēc iespējas vairāk satura par konkrēto tēmu. Aktivitātes kā mērķis ir raksturīgāks vairāk sākumskolas, pamatskolas jaunāko klašu posmam, bet koncentrēšanās uz intensīvu, pēc iespējas plašāku zināšanu apguvi – pamatskolas vecākajam posmam, vidusskolai¹. Augstākā līmeņa kursā skolēnam ir gan apjomīgs mācību saturs, kurā jāveido zināšanās balstīta izpratne, gan jāapgūst prasmes, kas paredz praktisku darbošanos un vingrināšanos, tādēļ mērķtiecīgai plānošanai ir izšķiroša nozīme.

3. attēls. Atpakaļvērstās plānošanas soli

1. solis. Identificē sasniedzamos rezultātus.

Kas skolēniem būtu jāzina, jāsaprot un ko jāprot darīt? Kāds saturs ir būtiskākais šajā tematā? Šajā pirmajā solī skolotājs veic konkrētā mācību priekšmeta standarta sasniedzamo rezultātu izpēti, šķelšanu, iespējams, arī apzina mācību priekšmetu parauga saturisko grupējumu un akcentus. Skolotājs identificē, kas ir konkrētā mācību satura prioritātes.

2. solis. Nosaka, kas būtu pietiekami pierādījumi.

Kā es zināšu, ka skolēns ir sasniegjis rezultātu? Kas būtu pietiekami pierādījumi skolēna zināšanām, izpratnei un prasmēm? Šī sadaļa skolotājam rosina domāt kā vērtētājam. Ļoti konkrēti paraudzīties uz pierādījumiem, kas liecinās par skolēna sniegumu un mācīšanās procesa efektivitāti.

3. solis. Plāno mācīšanās pieredzi un uzdevumus.

Pēc tam, kad ir skaidri definēts skolēnam sasniedzamais rezultāts un pierādījumi rezultāta sasniegšanai, skolotājs var pievērsties mācību procesa plānošanai. Kādas zināšanas (fakti, jēdzieni, principi) un prasmes (procesi, procedūras, stratēģijas) skolēniem būs nepieciešamas, lai apgūtu saturu un sasniegtu izvīzīto rezultātu? Kādas aktivitātes nodrošinās skolēnus ar nepieciešamajām zināšanām un prasmēm? Domājot par mācību mērķi – ko ir nepieciešams mācīt un vingrināt, un kā vislabāk to darīt, kādā secībā? Kādi materiāli un resursi ir vispiemērotākie, lai sasniegtu mērķi? Kā mācīšanos saplānot tā, lai skolēna spējas augtu, darbojoties un izmantojot atgriezenisko saiti?

Viena iespēja, kā skolotājam saņemt atgriezenisko saiti par mācību mērķtiecīgumu, ir stundas laikā nejauši izvēlētam skolēnam pavaicāt:

- Ko tu dari?
- Kāpēc tev to tika lūgts darīt?
- Ko tas tev palīdzēs izdarīt?
- Kā tas saistās ar to, ko esi mācījies, darījis iepriekš?
- Kā tu parādīsi, ka esi apguvis šo...?

¹ Wiggins, G., McTighe, J. *Understanding by Design. Expanded 2nd Edition*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development ASCD, 2005. (16.–18. lpp.)

2.1. Plānošana kursa līmenī

Padziļinātā kursa plānošanā jāņem vērā dažādi aspekti, svarīgākie no tiem – apgūstamais saturs (standarta sasniedzamie rezultāti), laiks un skolēnu sagatavotība. Taču kursa kopējo plānu var ietekmēt arī skolas stundu saraksta plānojums, noteiktais laiks eksāmenu piekļuves nosacījumu iesniegšanai, laikapstākļi, ja nepieciešams, lai noteikta satura apguve notiek ārpus skolas, kā arī kursa *Projektu darbs* apguves norise. Lai kādi būtu ārējie apstākļi, kas koriģē kursa plānojumu, būtiski skolotājam koncentrēties un atgriezties pie standarta sasniedzamajiem rezultātiem – kas tieši skolēniem dotajā laikā jāapgūst, kāda pieredze jāgūst? Posmā, kurā plānojam kursu kopumā, svarīgākais skolotājam ir gūt izpratni par standarta sasniedzamajiem rezultātiem, lai, plānojot jau detalizēti temata apguvi, atlasot mācību materiālus, skolotājs varētu prioritizēt apgūstamo saturu.

Iespējamie soļi, uzsākot plānot padziļināto kursu Vēsture II.

1. Standarta sasniedzamo rezultātu izpēte.

Kas ir jāiemāca? Kāda pieredze skolēnam jāgūst? Kādas zināšanas, izpratne skolēnam jāiegūst? Kādas vispārīgās prasmes skolēnam jāapgūst? Kādas priekšmetam specifiskās (raksturīgas tikai konkrētajai jomai, mācību priekšmetam) prasmes skolēnam jāapgūst? Skatīt padziļinātā kursa Vēsture II programmu un Vēsture II valsts pārbaudes darba programmas 3. pielikumu.

Zināšanas, izpratne	Prasmes, prasmju grupas	Kombinācijas, kompleksi sasniedzamie rezultāti	Komentāri
Piemēram S.A.5.3. Izmantojot naratīvu un diskursa jēdzienu, salīdzina un atpazīst dažādas cilvēku dzīves un notikumu interpretācijas, skaidro atšķirības vēstures un aktuālo procesu kontekstā.			
Zina faktus par Otrā pasaules kara notikumiem Latvijas teritorijā. Skaidro dažādu militāro formējumu veidošanās apstākļus un cilvēku rīcību Otrā pasaules kara laikā Latvijas teritorijā.	Analītiskā spriešana: klasificē dažādus vēstures notikumus un procesus: <ul style="list-style-type: none"> identificē cēloņu un sekū sakarības dažādiem vēstures notikumiem un procesiem; novērtē notikuma/procesa nozīmīgumu, ilgstamību, ietekmes dziļumu un apjomu (arī saistību ar mūsdienām); secina, kāda ir notikumu simboliskā nozīme un kā tā tiek izmantota mūsdienās. 	Vēstures pētīšana: <ul style="list-style-type: none"> atlasa atbilstošus un daudzpusīgus vēstures un informācijas avotus; pārrada iegūto informāciju atbilstoši ētiskajiem un tiesiskajiem principiem, ievērojot intelektuālā īpašuma tiesības. 	

2. Skolēnu sagatavotība un skolotāja iepriekšējā pieredze.

Kuras standarta sasniedzamo rezultātu zināšanas un prasmes maniem skolēniem ir pilnīgi jaunas vai maz vingrinātas optimālā līmeņa kursā? Kuras zināšanas un prasmes maniem skolēniem varētu būt pietiekamā līmenī? Kāds diagnosticējošais darbs būtu jāizveido, lai es precīzāk zinātu, kāda ir skolēnu sagatavotība? Kas šādā darbā būtu jāiekļauj? Kurš mācību saturs man ir zināms un ir pieredze to mācīt, kur būtu nepieciešams konsultēties ar kolēģiem vai meklēt papildu informāciju?

3. Valsts pārbaudes darba programmas un parauga izpēte.

Kādas zināšanas, izpratne un prasmes tiek mērītas eksāmenā? Kas ir kopīgs un kas atšķirīgs salīdzinājumā ar standarta sasniedzamo rezultātu prasībām? Kādi ir eksāmena piekļuves nosacījumi skolēnam?

4. Mācību programmas parauga izpēte.

Kā tematiski grupēti standarta sasniedzamie rezultāti? Cik ilgs laiks atvēlēts katram tematam, un kādas ir piedāvātās kursa apguves prasības? Kurā tematā skolēniem būtu jāizstrādā atbilstošs darbs, kas nepieciešams eksāmena piekļuves nosacījumu izpildei? Vai šāda tematu secība ir efektīvākā manu skolēnu vajadzībām un mācību vides specifikai?

5. 5. Kurša "lielās bildes" plānošana – secība, laiks, temata nobeiguma vērtēšanas darbu plānošana.

Kāda būs tematu secība un tematam atvēlētais mācību laiks? Vai palikšu pie piedāvātā plānojuma mācību programmas paraugā, vai veikšu izmaiņas un precizēšu savu programmu? Kāda būs summatīvā vērtēšana kursa ietvaros? Cik un kādi varētu būt temata vai temata daļu nobeiguma pārbaudes darbi? (Sk. nodaļu 3.1. *Summatīvā vērtēšana kursā.*)

Kursa plānošanā skolotājs var izmantot programmas paraugu vai arī izstrādāt savu programmu atbilstoši standarta saņiedzamajiem rezultātiem.

Kursa Vēsture II programmas paraugā piedāvāts saturu apgūt šādā secībā un laikā

Temats	Ticība (relīģijas un ideoloģija)	Kari un konflikti	Revolūcijas	Valsts	Sociālās grupas un identitāte
Stundu skaits	40 septembris – oktobris	35 oktobris – novembris	35 decembris – janvāris	50 februāris – marts	50 aprīlis – maijs

2.2. Plānošana temata mērogā

Skolotāja dārgākais resurss ir laiks. Plānojot mācību stundas nākamajai dienai, nedēļai, nav laika domāt par kursa, temata apguvi kopsakarībās: kas ir temata lielās idejas, par ko skolēnam ir jāgūst izpratne? Kas konkrēti skolēnam temata beigās ir jāzina un jāprot? Kādi varētu būt tipiskākie maldīgie priekšstati, pārpratumi par temata saturu? Kādas ir temata satura prioritātes, un kāds ir manu skolēnu šī brīža sagatavotība šo saturu apgūt?

Detalizēta tematiskā plānošana pirms mācību uzsākšanas vai skolēnu brīvlaikā palīdz skolotājam iegūt laiku, lai plānotu konkrētāk stundas realizāciju, atlasītu vai veidotu konkrētus materiālus izmantošanai stundās, domātu par visu skolēnu iesaisti, metožu izvēli u. c.

Tematiskās plānošanas atbalsta instruments ir tematiskais plāns, veidne, kas palīdz strukturēt plānošanas procesu. Tematiskais plāns parāda, kā ar skolēniem tiks sasniegti temata saņiedzamie rezultāti, ņemot vērā šo konkrēto skolēnu iepriekšējās zināšanas, prasmes un mācīšanās vajadzības. Tāpēc nav iespējams viens "pareizais" tematiskais plāns visiem gadījumiem – tematiskais plāns vienmēr būs atkarīgs no tā, kādi ir skolēni, kurus pēc šī plāna mācīsīm.

Būtiski tematisko plānu veidot kā temata apguves gaitā lietojamu instrumentu, kuru iespējams papildināt un pielāgot skolēnu vajadzībām, kas kļūst skaidras temata apguves laikā. Lai veidotu elastīgu un reālajai situācijai atbilstošu tematisko plānu, to var veidot pa daļām – katru atsevišķo tematu plānojot pa vienam vai blokiem pirms temata apguves uzsākšanas.

KĀDA IR JŪSU PIEREDZE TEMATISKĀ PLĀNA VEIDOŠANĀ?

Izvēlieties apgalvojumu, kas visprecīzāk raksturo jūsu līdzšinējo pieredzi, veidojot tematiskos plānus.

- Tematiskais plāns ir dokuments, kas man ļoti noderējis gan gada plānošanā, gan ikdienas stundu plānošanā un īstenošanā.
- Tematiskais plāns ir bijis noderīgs, lai iegūtu pārskatu par mācību gadu, bet to maz izmantoju, īstenojot konkrētus tematus, stundas.
- Tematiskais plāns ir bijis formalitāte, no kuras manā ikdienas darbā bijis maz praktisku ieguvumu.
- Man ir dažāda pieredze ar tematiskajiem plāniem. Mainoties prasībām, vadībai, skolai, esmu veidojis gan man noderīgus, gan maz noderīgus tematiskos plānus.

Apdomājiet, kā jūs padarīt tematisko plānu jēgpilnu, izmantojamu ikdienas darbā! Kam šādā plānā vēl ir jābūt? Kādam ir jābūt tā izstrādei?

Tematiskā plāna veidne un piemērs

Tematiskā plāna veidnes struktūras piemērs, kurš īsteno atpakaļvērstās plānošanas pieeju.

TEMATISKAIS PLĀNS

Kurss:

Temats:

Stundu skaits:

Temata mērķis:

1. Temata vienums (apakštemats), stundu skaits	2. Sasniedzamais rezultāts	3. Pierādījumi, kas liecinās, ka rezultāts sasniegts. Kritēriji	4. Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniedzamo rezultātu	5. Resursi, komentāri

Skaidrojums un jautājumi, kas jāņem vērā, izmantojot doto tematiskā plāna struktūru.

1. Temata vienums (apakštemats), stundu skaits.

Kādi būs galvenie šī temata apakštemati/ sasniedzamo rezultātu bloki? Vai izmantošu mācību priekšmeta programmas paraugā piedāvāto "Temata apguves norisi" vai paša veidotu? Kādā secībā tos kārtošu? Cik stundas paredzēšu katram blokam?

2. Stundā, stundu blokā sasniedzamais rezultāts.

Izmantojam mācību priekšmeta programmas paraugā piedāvātos sasniedzamos rezultātus, temata izpētes jautājumus, temata apguves norisi, lai formulētu sasniedzamo rezultātu katrai stundai šī temata ietvaros. Sasniedzamajam rezultātam nav jābūt piesaistītam 40 minūšu posmam. Šī dokumenta ietvaros, izmantojot jēdzienu "stunda", vienmēr domājam plašāk – stunda, blokstunda, nodarbība u. c. laika vienība.

3. Pierādījumi, skolēna darbības, kas liecinās, ka rezultāts sasniegts.

Sašķeljam stundā sasniedzamo rezultātu līdz tik konkrētām darbībām, kuras varēsim stundā novērtēt, t. i., konkrētīzējam, kādas skolēnu zināšanas, prasmes, darbības pierādīs, vai viņi ir sasnieguši izvirzīto sasniedzamo rezultātu. Sagaidāmo skolēnu darbību precizēšanas process palīdz skolotājam vēlreiz pārliecināties, vai plānotais sasniedzamais rezultāts ir konkrētā laikā laika posmā sasniedzams un izmērāms.

4. Mācību darbības, kas skolēnam jāveic, lai skolēns virzītos uz stundā sasniedzamajiem rezultātiem.

Rakstām, kādas galvenās mācību darbības skolēnam jāpiedzīvo, lai izveidotu izpratni vai apgūtu prasmi, kas minēta sasniedzamajā rezultātā.

KĀDS IR SKOLĒNA CEĻŠ UZ DAŽĀDIEM SR?

SR veids	Ko dara skolēns, lai apgūtu SR?	Kā parāda apgūto?
A. Zina ... ko? (nosaukumus, simbolus, faktus...)	atceras + apgūst stratēģiju, kā atceras	Nosauc, definē ...
B. Ir izpratne ... par ko? (jēdzienu – uzbūvi, procesu, nozīmi..., lai...)	novēro vai/un jautā (... ..) + spriež (... ..) + skaidro (... ..) + t. i., mācās domāt + paust savu domu skaļi	Veido pamatojumu
C. Veic praktisku procedūru (strādā ar ierīci – mērinstrumentu, ...)	dara, izpildot noteiktus soļus secībā	Izpilda procedūru
D. Piemīt prasme ... (atrast atslēgas vārdus, klasificēt vielas...)	dara, izpildot secīgus soļus + apgūst stratēģiju, kā dara + stratēģiju, kā atpazīt nākamreiz izpratne par ... + t. i., mācās domāt + vadīt savu mācīšanos procedūru prasmei	Demonstrē prasmi, atpazīstot un lietojot stratēģiju
E. Risina problēmu	plāno un rīkojas jaunā situācijā + spriež kompleksi + izvēloties un lietojot vajadzīgās stratēģijas	Atrīsina problēmu

Piedāvājam tematiskā plāna piemēru kursā Vēsture II. Tematiskā plāna piemēru apzināti esam veidojuši ļoti detalizētu ar atsaucēm uz digitālajiem mācību līdzekļiem, taču skolotājs, veidojot savu tematisko plānu katram tematam, var aprakstīt vispārīgāk, koncentrējoties uz atpakaļvērstās plānošanas trīs būtiskākajām sadaļām.

TEMATISKĀ PLĀNA PIEMĒRS (detalizēta versija)

Temats. Kari un konflikti

Stundu skaits – 35

Skaidrojums. Pie temata iekavās ir norādīts optimālais stundu skaits sasniedzamo rezultātu īstenošanai. Pierādījumu sadaļā ir minētas zināšanas vai prasmes, kas skolotājam ir jāpārbauda formatīvi stundu laikā, lai saprastu, vai skolēns būtiskāko ir apguvis. Darbību sadaļā ir minētas ieteicamās darbības, taču tās var mainīties atkarībā no situācijas. Komentāru sadaļā ir daži piedāvājumi formātam vai veidam, kā mācīšanās procesu organizēt.

Temata vienums (apakštemats), stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Pierādījumi, kas liecinās, ka rezultāts sasniegts	Darbības, kas jāveic, lai skolēns virzītos uz sasniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
Kara un konflikta skaidrojums (2)	<ol style="list-style-type: none"> Skaidro, kas ir konflikts un karš un kādi ir to ekonomiskie, politiskie un sociālie cēloņi. Izvērtē, kā valstu iekšpolitiskās un ārpolitiskās problēmas var veicināt kara izcelšanos. 	<ol style="list-style-type: none"> Spēj izskaidrot kara un konflikta jēdzienus saviem vārdiem un atpazīst konkrētā jēdziena atbilstošu lietojumu konkrētā situācijā. Prot novērtēt cēloņu svarīgumu un to pamatot. Skolēni var izskaidrot, kuram cēlonim, viņuprāt, ir būtiskāka un kuram – mazāk būtiska ietekme uz konkrēto procesu, un skaidrot, pēc kādām pazīmēm viņi to secina. 	Skolēni pēta dažādas definīcijas un veido savu definīciju. Skolēni prognozē, kādi varētu būt cēloņi. Pēta dažādu cēloņu sarakstu un novērtē to svarīgumu.	Formāts: procesu analīzes grafiks. ² Var izmantot Skolo.lv ievietoto atgādni par karu vēsturisko nozīmību un to izmantot kontekstā ar cēloņu svarīguma izvērtēšanu.
Karu piemēru analīze (2)	<ol style="list-style-type: none"> Nosauc, kādi ir biežāk sastopamie dažādu karu un konfliktu cēloņi vēsturē. Izvērtē, kā karu un konfliktu cēloņi ir mainījušies laika gaitā un kādi ir šo izmaiņu iemesli. 	<ol style="list-style-type: none"> Pētot piemērus, nosauc biežāk sastopamos karu un konfliktu cēloņus. Saskata, kuri cēloņi ir nemainīgi un kurus nosaka laika/ situācijas konteksts. Sadala cēloņus divās grupās: tur, kur ir likumsakarības laikā un telpā, un tur, kur ir atšķirības. 	Skolēni pēta dažādu konfliktu cēloņus un sašķiro tos līdzīgajos un atšķirīgajos pēc to mērķiem un nolūkiem. Analizē, kādas atšķirības ir novērojamas starp konfliktiem laika gaitā.	Šeit var izmantot Skolo.lv ievietoto karu un konfliktu apskatu. Pēc karu apskata var tos klasificēt un izdarīt secinājumus par to atšķirībām.

² Ar metodes izmantošanu var iepazīties pašmācības e-kursa Vēsture II 8. nodarbībā platformā skolo.lv

Temata vienums (apakštemats), stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Pierādījumi, kas liecinās, ka rezultāts sasniegts	Darbības, kas jāveic, lai skolēns virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
Pirmais pasaules karš (1914.–1918.) (6)	<ol style="list-style-type: none"> Var nosaukt, kādi sabiedrībā, politikā, ekonomikā un kultūrā notiekošie procesi veicināja Pirmā pasaules kara rašanos. Izvērtē, kuri no Pirmā pasaules kara cēloņiem ir nozīmīgākie un visvairāk veicināja kara izcelšanos. 	<ol style="list-style-type: none"> Nosauc 3–4 nozīmīgākos procesus, kas veicināja Pirmā pasaules kara izcelšanos; Novērtē cēloņu svarīgumu un to pamatot: nosaka, kuram cēlonim ir būtiskāka ietekme uz kara izcelšanos, skaidro sava vērtējuma izvēli. 	Skolēni lasa katrs savu tekstu. Salīdzina līdzīgo tekstu grupās. Skaidro cits citam dažādo tekstu grupās (t. s. mājas – ekspertu grupu metode).	Formāts: mājas – ekspertu grupas ³ .
	<ol style="list-style-type: none"> Ar saviem vārdiem raksturo, kādas bija Pirmā pasaules kara sociālās, ekonomiskās un politiskās sekas. Izvērtē, kuras no Pirmā pasaules kara izraisītajām sekām mūsdienās ir aktuālas un kuras – vairs nav aktuālas. 	<ol style="list-style-type: none"> Nosauc 3–4 Pirmā pasaules kara sekas. Izvērtē, kuras no kara sekām ir aktuālas vēl mūsdienās: skolēni sarindo dotās sekas attiecībā uz aktualitāti mūsdienās no ļoti aktuālas līdz mazāk aktuālai. 	Skolēni pēc skolotāja dotā parauga uz A4 lapas gatavo prezentācijas katrs par savu tekstu. Prezentē to cits citam.	Formāts: galerijas metode ⁴ . Eksāmena parauga 4. uzdevumu var piedāvāt skolēniem kā pašpārbaudes uzdevumu.
	<ol style="list-style-type: none"> Ar saviem vārdiem izskaidro, kādi lēmumi tika pieņemti, veidojot Versaļas sistēmu pēc Pirmā pasaules kara. Novērtē, kuri Parīzes miera konferences pieņemtie lēmumi bija taisnīgi un kuri lēmumi nebija taisnīgi pret karā iesaistītajām valstīm. Pamato savu viedokli, vai Versaļas sistēma, kas tika izveidota pēc Pirmā pasaules kara, ir taisnīga un godīga pret karā iesaistītajām valstīm. 	<ol style="list-style-type: none"> Pēc Versaļas sistēmas izveidē pieņemto lēmumu iepazīšanas saviem vārdiem izskaidro 4–5 savā skatījumā būtiskākos lēmumus. Izvirza taisnīga lēmuma kritērijus. Apskata katru lēmumu attiecībā pret kritērijiem un nosaka tā taisnīgumu. 	Skolēni pēta informāciju par Versaļas sistēmu un gatavo argumentus sava viedokļa aizstāvēšanai.	Formāts: debates ⁵ . Eksāmena paraugā 9. uzdevumā vienu no piedāvātajām tēmām var piedāvāt kā debašu tēmu.

³ Ar metodes izmantošanu var iepazīties pašmācības e–kurša Vēsture II 2. nodarbībā platformā skolo.lv .

⁴ Metode darbībā atklājas šādi: katrs skolēns ir strādājis pie sava jautājuma/notikuma/problēmas izpētes un sagatavojis par to, piemēram, prezentāciju papīra formā (sk. skolo.lv pašmācības e–kurša Vēsture II 6. nodarbību). Kad tas izdarīts, klasē skolēni sasēžas divos apļos, kur viens ir ārējais un otrs – iekšējais aplis. Katrs skolēns prezentē savu veikumu otram. Šim procesam ir konkrēts laiks (piemēram, vienam runātājam 3 min.) Tad, kad abi skolēni to ir izdarījuši, iekšējā apla skolēni virzās pa labi uz priekšu un atkal viens otram izstāsta savu prezentāciju. Šādi process turpinās, kamēr skolēni ir noklausījušies visus.

⁵ Ar metodes izmantošanu var iepazīties pašmācības e–kurša Vēsture II 5. nodarbībā platformā skolo.lv

Temata viensums (apakštemats), stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Pierādījumi, kas liecinās, ka rezultāts sasniegts	Darbības, kas jāveic, lai skolēns virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
Otrais pasaules karš (1939.–1945.) (6)	<ol style="list-style-type: none"> Izskaidro, kādi sabiedrībā, politikā, ekonomikā un kultūrā notiekošie procesi veicināja Otrā pasaules kara izcelšanos. Izvērtē, kuri no Otrā pasaules kara cēloņiem ir nozīmīgākie un visvairāk veicināja kara izcelšanos. Analizē (izvirza hipotētisku spriedumu), kā pēc Pirmā pasaules kara izveidotā Versaļas sistēma varēja veicināt Otrā pasaules kara sākšanos. 	<ol style="list-style-type: none"> Izskaidro 3–4 procesus, kas veicināja Otrā pasaules kara izcelšanos. Novērtē cēloņu svarīgumu un to pamato. Izsaka spriedumu par Versaļas sistēmas ietekmi uz Otrā pasaules kara izcelšanos. Spriedumam jābūt tādām, kas izriet no zināmās informācijas par Pirmā pasaules kara sekām, un veidotam tā, ka tiek ņemti vērā cēloņsakarību principi (viena darbība izraisa citu, ne vienmēr konkrētai darbībai ir saistība ar citu darbību). 	<p>Klasē ir četri dažādi maza apjoma teksti par Otrā pasaules kara sākumu (<i>viens var būt vēstures avota teksts, viens – dažādu vēsturnieku citāti un pārējie divi var būt parasti teksti, kur minēti Otrā pasaules kara cēloņi</i>). Skolēniem ir uzdevums ar tiem iepazīties un pierakstīt konkrētas atbildes (<i>pēc skolotāja dotajām norādēm</i>). Pēc tam skolēni sagrupējas vienādo tekstu grupās un salīdzina atbildes. Vēlāk tiek lasīti dažādo tekstu grupās, lai pierakstītu katra skolēna atbildes. Tālāk var strādāt pāros/ grupās pie spriedumu formulēšanas.</p>	Formāts: mājas–ekspertu grupas.
	<ol style="list-style-type: none"> Izskaidro, kādas bija Otrā pasaules kara sociālās, ekonomiskās un politiskās sekas. Novērtē, kuras no Otrā pasaules kara izraisītajām sekām ir aktuālas un kuras nav vairs aktuālas mūsdienās. 	<ol style="list-style-type: none"> Izskaidro 3–4 Otrā pasaules kara sekas. Izvērtē, kuras no tām ir aktuālas vēl mūsdienās: skolēni sarindo dotās sekas atbilstoši aktualitātei mūsdienās no ļoti aktuālas līdz mazāk aktuālai. 	<p>Skolēni:</p> <ul style="list-style-type: none"> lasa tekstu par Otrā pasaules kara sekām; atzīmē tekstā būtiskāko; veido nelielu prezentāciju uz lapas un novērtē kara seku nozīmību un ietekmi uz mūsdienām, raksturojot katru no tām; ar saviem secinājumiem dalās 3–4 skolēnu grupās. 	Formāts: papīra prezentācija ⁶ .

⁶ Ar metodes izmantošanu var iepazīties pašmācības e–kurša Vēsture II 6. nodarbībā platformā skolo.lv.

Temata viensoms (apakštemats), stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Pierādījumi, kas liecinās, ka rezultāts sasniegts	Darbības, kas jāveic, lai skolēns virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
Otrais pasaules karš (1939.–1945.) (6)	<ol style="list-style-type: none"> Iepazīstas ar viedokļiem par jautājumu, vai karā ir uzvarētāji un pēc kādiem kritērijiem tie tiek noteikti. Prot argumentēti pamatot savu viedokli un iesaistīties strukturētā diskusijā. 	<ol style="list-style-type: none"> Ar faktiem pamato savu viedokli par kara uzvarētājiem vai zaudētājiem. Diskusijā skolēni mācās ievērot labas diskusijas principus: <ol style="list-style-type: none"> cieņpilni izturas pret diskusijas dalībniekiem; uzdod jautājumus, kas vērsti uz tēmas vai klasesbiedra izteikuma dziļāku izpratni; argumenti veidoti pēc konkrētas struktūras (arguments, atbilst kritērijiem – ir apgalvojums, paskaidrojums, pierādījums). 	Skolēni meklē faktus par karā iesaistītajām valstīm (ASV, PSRS, Vācija, Lielbritānija, Francija, Itālija), kas apliecina katras valsts ieguvumus un zaudējumus karā. Pēc tam diskutē par to, kuras valstis ir uzskatāmas par uzvarētājām un kuras – par zaudētājām.	Formāts: diskusija ⁷
Nobeiguma darbs: viena kara analīze (5)	<ol style="list-style-type: none"> Analizē viena kara vai konflikta cēloņus, svarīgākos notikumus un sekas pasaules vēsturē (pēc savas izvēles). Pamato, kāda ir izvēlēta kara vai konflikta radīto seku nozīme un ietekme uz turpmākajiem vēstures procesiem/mūsdienu notikumiem. 		<p>Skolēni:</p> <ul style="list-style-type: none"> izvēlas vienu konfliktu pasaules vēsturē (piemēram, Vjetnamas karš, ASV pilsoņu karš, Krievijas pilsoņu karš, Latvijas Neatkarības karš u. c.); analizē kara cēloņus, svarīgākos notikumus un sekas; skaidro radīto seku nozīmi/aktualitāti mūsdienās. <p>Skolēni ar šī viena konflikta analīzi (piemēram, infografika veidā) rāda, ka spēj lietot zināšanas un prasmes, kas apgūtas līdz šim.</p>	Formāts: Infografiks ⁸ vai kara vizītkarte ⁹ .

⁷ Ar metodes izmantošanu var iepazīties pašmācības e–kursa Vēsture II 8. nodarbībā platformā skolo.lv..

⁸ Ar metodes izmantošanu var iepazīties pašmācības e–kursa Vēsture II 4. nodarbībā platformā skolo.lv..

⁹ Šī metode paredz, ka uz papīra lapas tiek veidota kara vizītkarte, tajā iekļaujot būtiskākās lietas: cēloņi, svarīgākie notikumi, sekas un to ietekme uz tālākajiem procesiem. Vizītkartē ir jāiekļauj 1–2 vizuāli/simboli, informācija jāizvieto pārskatāmi, informācijai jābūt precīzai un konkrēti noformulētai. Var piemērot vēl citus kritērijus.

Temata viensoms (apakštemats), stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Pierādījumi, kas liecinās, ka rezultāts sasniegts	Darbības, kas jāveic, lai skolēns virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
Attieksme pret karu (3)	<ol style="list-style-type: none"> Izvērtē, kāda bija iedzīvotāju attieksme pret karu pirms un pēc Pirmā pasaules kara. Izskaidro, kādi faktori ietekmēja un noteica šādas attieksmes veidošanos pret karu. Nosaka, kādas līdzības un atšķirības ir saskatāmas iedzīvotāju attieksmē pret karu pirms un pēc Pirmā pasaules kara, un pierāda tās ar vēstures faktiem. 	<ol style="list-style-type: none"> Saskata rakstītajos vēstures avotos pausto attieksmi. Izveido iespējamās prognozes, kādi varētu būt šādas attieksmes iemesli. Izskaidro iemeslu līdzības un atšķirības, skatot tos gan pirms, gan pēc kara. 	Skolēni lasa vēstures avotus un grupē atrasto informāciju Venna diagrammā. Raksta skaidrojumu līdzībām un atšķirībām.	Formāts: vēstures avotu analīze. Var izmantot eksāmena parauga 2. daļā formulēto jautājumu veidus, pielāgojot tos tematam par "attieksme pret karu".
Kara atspoguļojums kino un literatūrā (3)	<ol style="list-style-type: none"> Analizē, kā karš tiek atspoguļots daīlliteratūrā un kino un kādi paņēmieni tiek izmantoti, lai atspoguļotu karu. Analizē, kāda ir mākslas darbu (grāmatu, filmu u. c.) autoru konteksts (attieksme, pieredze, valstspiederība) pret karu un kas no mākslas darbā izlasītā vai redzētā par to liecina. Nosaka, kuri no mākslas darbā (grāmatā, filmā u. c.) atspoguļotajiem vēstures notikumiem ir vēstures fakti un kas ir izdomājums vai interpretācija. 	<ol style="list-style-type: none"> Izskaidro, ar kādu pieeju (mākslinieciskajiem līdzekļiem, uzsvāriem, noklusējumiem u. c.) palīdzību kino un literatūrā tiek atspoguļots karš un kādu attieksmi pauž autors. Pārbauda (saprot, ko pārbaudīt, un zina, kur meklēt), kur izmantoti vēstures fakti un kur saturs ir autora interpretācija. 	Lasa fragmentu no kāda daiļdarba, piemēram, Aleksandra Grīna "Dvēseļu putenis", un skatās filmu, piemēram, "Dvēseļu putenis", un nosaka konkrētā formātā, ar kādiem paņēmieniem karš tiek atspoguļots.	Kā alternatīvu var izmantot Skolo.lv ievietoto materiālu par propogandu. Tajā ir jāpēta plakāti un jāanalizē, kā plakāts ir izveidots. Var pētīt citus karus, piemēram, Lielo Ziemeļu karu vai Napoleona karus.

Temata viensoms (apakštemats), stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Pierādījumi, kas liecinās, ka rezultāts sasniegts	Darbības, kas jāveic, lai skolēns virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Nobeiguma darbs: vēsturisko personību loma karā (4)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izvērtē, kāda ir konkrētas vēstures personības loma un darbības konteksts. 2. Izskaidro, kādas ir izvēlētajās vēstures personības sasniegumi un kļūdaini pieņemtie lēmumi. 3. Izskaidro, kādas rakstura īpašības un prasmes piemīt izvēlētajai personībai, pamatojoties uz tās darbību Latvijas vai pasaules vēsturē. 4. Pamato, ko mūsdienu līderiem vajadzētu mācīties no izvēlētajās vēsturiskās personības darbības Latvijas vai pasaules vēsturē un kādas pārmaiņas tas radītu. 		<p>Skolēniem būs jāpēta kāda no piedāvātajām personībām (<i>J. Staļins, Ā. Hitlers, Nikolajs II, Vilhelms II, V. Čērčils, B. Musolīni, K. Ulmanis, O. Kalpaks, J. Zemitāns</i>)</p>	<p>Formāts: personas vizītkarte, sociālā tīkla profils vai CV.</p>

Temata viensoms (apakštemats), stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Pierādījumi, kas liecinās, ka rezultāts sasniegts	Darbības, kas jāveic, lai skolēns virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
Vai karš ir novēršams? (2)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pamato savu viedokli, kuri kara cēloņi ir novēršami un kuri – nav novēršami un kāpēc. 2. Piedāvā savus ieteikumus, kuras politiku un iedzīvotāju darbības varētu novērst kara izcelšanos un kādu ietekmi šādu lēmumu pieņemšana radītu. 3. Izvērtē, vai dalība starptautiskajās organizācijās var novērst kara izcelšanos. 4. Pamato savu viedokli, vai valsts dalība starptautiskajās organizācijās ir efektīva drošības garantija. 5. Izskaidro, kā funkcionē kolektīvās drošības sistēma un kāda ir šādu sistēmu nozīme vēsturē un mūsdienās. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izvirza kritērijus, pēc kuriem noteikt, kuri konfliktu cēloņi ir novēršami un kuri – nav. 2. Izveido argumentētu viedokli par organizāciju lomu konfliktu novēršanā. 3. Izvirza efektivitātes kritērijus un novērtē pret tiem izvēlēto organizāciju darbību. 4. Formulē galvenos principus kolektīvās drošības sistēmai. 5. Izvērtē kolektīvās sistēmas plusus un mīnus. 6. Pamatojoties uz izvērtējumu, veic secinājumus. 	<p>Skolēni pēta informācijas avotus par Pirmā un Otrā pasaules kara cēloņiem, valstu dalību starptautiskās organizācijās, kā arī kolektīvo drošības sistēmu. Skolēni izraksta vai pasvītro jautājumus, par kuriem gribēs sarunāties semināra laikā.</p> <p>Skolēni pēta 2–3 starptautisko organizāciju darbību un nosaka, vai to darbība ir nodrošinājusi izvairīšanos no kara.</p>	Formāts: Sokrata seminārs ¹⁰ .
Pacifisms (2)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Definēt, kas ir pacifisms un kādas darbības liecina par pacifisma ideju un uzskatu īstenošanu sabiedrībā. 2. Pamato savu viedokli, vai pacifisma idejas un uzskati ir atbalstāmi mūsdienās un kāpēc. 3. Argumentē savu viedokli, vai karš ir izmantojams kā konfliktu risināšanas paņēmiens un kādos gadījumos tā izmantošana būtu attaisnojama. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ar piemēru paskaidro pacifisma ideju. 2. Izveido argumentētu viedokli par pacifisma uzskatiem un karu kā līdzekli konfliktu risināšanā. 3. Veidojot savu argumentāciju, ievēro konkrētu struktūru: apgalvojums, paskaidrojums, pierādījums. 4. Ievēro Lifta runas principus (skaidrs vēstījums un konkrēts rezultāts, kas tiek sagaidīts, pielāgots auditorijai, izmantoti argumenti, strukturēts laika plānojums). 	<p>Skolēni pēta pacifisma jēdzienu un to, ko tas sevī ietver. Gatavo īsu runu par savu redzējumu attiecībā uz pacifismu.</p>	Formāts: lifta runa ¹¹

¹⁰ Ar metodes izmantošanu var iepazīties pašmācības e–kursā Vēsture II 7. nodarbībā platformā skolo.lv.

¹¹ Ar metodes izmantošanu var iepazīties pašmācības e–kursā Vēsture II 5. nodarbībā platformā skolo.lv.

2.3. Kompleksa sasniedzamā rezultāta plānošanas piemēri

Vēstures un kultūras pieminekļu aizsardzības iniciatīva

Temati. Darbu iespējams veikt dažādos tematos: *Kari un konflikti, Revolūcijas, Valsts, Sociālās grupas un identitāte.*

Standarta sasniedzamais rezultāts: izpēta un pierāda kultūras mantojuma kā kopīgas vēsturiskās atmiņas avota nozīmi, tā lomu etniskās un nacionālās identitātes stiprināšanā, lai veidotu saikni ar pagātņi. (S.A.4.4.)

Stundu skaits – 21.

Tēma	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Pierādījumi, kas liecinās, ka rezultāts sasniegts. (Pierādījumu) kritēriji.	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniedzamajiem rezultātiem	Resursi, komentāri
Kultūras mantojuma aktualitāte sabiedrībā	2	Skaidro kultūras mantojuma kā kopīgas vēsturiskās atmiņas avota nozīmi etniskās un nacionālās identitātes stiprināšanā, sensitivitātes ietekmi uz komunikāciju problēmsituācijās.	Izejas biļete – rakstiski izskaidro, kāpēc sabiedrības attieksme pret pieminekļiem laika gaitā mainās, ņemot vērā politisko režīmu, sabiedrības etnisko sastāvu un starptautisko situāciju.	Izlasa informāciju par Brīvības pieminekļa nenojaukšanas iemesliem padomju laikā un pieminekļa Uzvaras parkā nojaukšanu 2022. g. un vērtē tos vēsturisko un politisko notikumu kontekstā. Salīdzina abu pieminekļu ideoloģisko slodzi. Skaidro abu pieminekļu lomu sabiedrībā. Skaidro, kāpēc ir nepieciešams aizsargāt/ nojaukt/pārvietot vēstures un kultūras pieminekļus, atsaucoties uz Latvijas Republikas likumu normām.	Ja pamatskolā un vidusskolas pamatkursos skolēni ir pētījuši pieminekļus, lai izzinātu to ietekmi uz mūsdienām, apzinājuši to aizsargāšanas nozīmi, tad šajā kursā tiek pētīts kultūras mantojums kā kopīgs vēsturiskās atmiņas avots un tā loma etniskās un nacionālās identitātes stiprināšanā. Darbs pāros. Iespējams salīdzināt un konfrontēt arī divus citus ideoloģiski atšķirīgus pieminekļus. Izmantot https://likumi.lv/ta/id/72551-par-kulturas-piemineklu-aizsardzibu Latvijas pieminekļi mājaslapu https://latvijaspeminekli.lv/

Tēma	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Pierādījumi, kas liecinās, ka rezultāts sasniegts. (Pierādījumu) kritēriji.	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Resursi, komentāri
Vēstures un kultūras pieminekļa izvēle aizsardzības stratēģijas izstrādei	4	Pamato konkrēta pieminekļa aizsardzības problēmas aktualitāti.	Prezentācijā demonstrēts izvēlētais vēstures un kultūras piemineklis un pamatota tā aizsardzības stratēģijas izstrādes nepieciešamība, iekļaujot nelielu aptauju par vietējo iedzīvotāju vai plašākas sabiedrības informētību par pieminekļa nozīmi, fotogrāfijas ar pieminekļa pašreizējo stāvokli u. c.	Izvēlas konkrētu vēstures un kultūras pieminekli. Noskaidro pieminekļa pašreizējo stāvokli dabā, nofotografē. Veic aptauju, lai noskaidrotu iedzīvotāju zināšanas par pieminekli, kādēļ tas ir novietots, kādu piemiņu tas saglabā. Skaidro izvēlēto pieminekļa kā kultūrvēsturiskā mantojuma nozīmi šodien.	Šajā stundu blokā veic problēmrisināšanas pirmo soli – definē problēmu. Darbam skolēns var izmantot tuvākajā apkaimē vai ekskursijās redzētos, kā arī <i>Latvijas pieminekļi</i> mājaslapu https://latvijaspeminekli.lv
Vēstures un informācijas avotu atlase	4	Atlasa un salīdzina atbilstošus un daudzpusīgus vēstures un informācijas avotus.	Atlasīti dažādi, arī savstarpēji konfrontējoši materiāli – informācija, kādam nolūkam piemineklis radīts, fotogrāfijas, liecības presē, vēsturnieku viedokļi, kas var būt arī savstarpēji pretrunīgi, par konkrēto izvēlēto vēstures un kultūras pieminekli un tā aizsardzības problēmu. Materiāli ievietoti portfolio.	Meklē, atlasa un analizē vēstures un informācijas avotus par izvēlēto kultūras pieminekli vai ar to saistītu aizsardzības vai tā popularizēšanas problēmu.	Izmanto vēsturnieku pētījumus, materiālus arhīvos, periodikā, privātos arhīvos pieejamo informāciju.
Vēstures un kultūras pieminekļu aizsardzības stratēģijas izvēle	1	Izvēlas izraudzītā vēstures un kultūras pieminekļa aizsardzības stratēģiju jeb iniciatīvas veidu.	Prezentācijā pamatota izvēlēta aizsardzības stratēģijas plāna skice konkrētā vēstures un kultūras pieminekļa saglabāšanai vai popularizēšanai, piemēram, kāpēc skolēnam ir svarīgi vai interesanti aizsargāt vai aktualizēt konkrēto pieminekli, darbi pieminekļa sakārtošanā, audiogida izstrāde, raksta publicēšana medijos u. c. Vai arī ir veikta iepriekšēja izpēte, kurā ir noskaidrots arī sabiedrības viedoklis, ir konstatēts, ka ir pietiekami resursu un laika, aizsardzības stratēģijas plāna skice ir likuma ietvaros vai papildina jau iesāktu izvēlēto pieminekļa aktualizācijas projektu.	Argumentē vēstures un kultūras pieminekļa aizsardzības stratēģiju klasē. Izvērtē klasesbiedru izraudzīto vēstures un kultūras pieminekļu izvēlēto aizsardzības stratēģijas. Izvēlas stratēģiju pēc citu klasesbiedru stratēģiju izvērtēšanas.	Veic problēmrisināšanas soli – meklē problēmas risinājumu, stratēģiju veidus.

Tēma	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Pierādījumi, kas liecinās, ka rezultāts sasniegts. (Pierādījumu) kritēriji.	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Resursi, komentāri
Vēstures un kultūras pieminekļu aizsardzības stratēģijas izstrāde	1	Izstrādā izraudzītā vēstures un kultūras pieminekļa aizsardzības stratēģijas plānu.	Izstrādāta izraudzītā vēstures un kultūras pieminekļa aizsardzības stratēģija, kas vērsta uz pieminekļa sakopšanu vai tā vēsturiskās atmiņas saglabāšanu.	Izstrādā pieminekļa aizsardzības vai popularizēšanas stratēģijas plānu.	Veic problēmrisināšanas soli – īsteno risinājumu.
	6	Īsteno izstrādāto vēstures un kultūras pieminekļa aizsardzības stratēģiju jeb iniciatīvu. Skaidro pieminekļa nozīmi sabiedrībai.	Izveidots apraksts (dienasgrāmata, hronika), kurā ir iekļauta pieminekļa aizsardzības iniciatīvas norise, kas atspoguļota fotogrāfijās, dokumentos, sarakstē ar pašvaldību u. c. Dokumentēta pieminekļa aizsardzības iniciatīvas norise pierakstos, fotogrāfijās, dienasgrāmatā u. c. Īstenots pasākums – pieminekļa sakopšanas talka, publicēts raksts, sarīkots sabiedriska pasākums, ierakstīts raidieraksts, izveidots audiogids u. c.	Veic vēstures un kultūras pieminekļa aizsardzības iniciatīvu pēc sagatavotā plāna, piemēram, ar vietējo pašvaldību saskaņoti darbi pieminekļa sakārtošanā, audiogida izstrāde, raksta publicēšanu medijos u. c., nepieciešamības gadījumā to korigējot. Dokumentē – veic pierakstus par katru paveikto rīcību, fotografē u. c. Apkopo liecības un veido pieminekļa aizsardzības stratēģijas darbību izklāstu hronoloģiskā secībā.	Aprakstā tiek iekļauti arī iniciatīvas veikšanai nepieciešamie resursi un laiks. Apraksta forma ir brīva – elektroniski vai papīra formātā, video u. c.
Vēstures un kultūras pieminekļu aizsardzības stratēģijas nozīme	3	Novērtē paveiktā pilsonisko un vēsturisko nozīmīgumu. Prognozē iespējamo pieminekļa aizsardzības iniciatīvas ilgtermiņa ietekmi uz sabiedrību kopumā.	Novērtējumā iekļauta sava darba analīze, piemēram, cik izdevās īstenot no iecerētā, vai un kādas bija projekta plānošanas un īstenošanas laikā pieļautās neprecizitātes, kļūdas un kā tās tika risinātas. Veikta aptauja, lai izvērtētu pieminekļa aizsardzības stratēģijas vēsturisko nozīmīgumu, tajā ņemts vērā vietējās kopienas un vēsturnieku viedoklis par izmaiņām, ko skolēns ir veicis pieminekļa aizsardzībai vai atpazīstamībai, piemēram, cik plaši tiek izmantots audiogids, vai sakoptais piemineklis vai uzstādītā informācijas plāksne ir piesaistījusi lielāku uzmanību vai rosinājusi citus tālākai vēstures notikumu izpētei. Prognozēta iespējamā pieminekļa aizsardzības iniciatīvas ilgtermiņa ietekme uz sabiedrību kopumā, iekļaujot vēsturisko un politisko kontekstu.	Izvērtē paveiktās iniciatīvas norisi un nozīmi. Prognozē paveiktās pieminekļa aizsardzības iniciatīvas ietekmi ilgtermiņā, piemēram, ja ir sakopts piemineklis, kā to uzturēt sakoptu un zināmu sabiedrībai arī turpmāk?	Veic problēmrisināšanas soli – izvērtē risinājumu.

Vēsturnieka viedokļa analīze

Mācību procesā skolotājiem vajadzētu pievērst uzmanību dažādu autoru viedokļu analīzei visās Vēsture II tēmās, lai skolēniem būtu iespēja vingrināt un uzlabot prasmi analizēt viedokļus. Vēsturnieka viedokļa analīzes piemērā metodiskajā materiālā izvēlēts mūsdienu vēsturnieka A. Strangas teksts par 1905. gada revolūcijas cēloņiem, tā parādot, kā mācīt skolēnus analizēt vēsturnieka viedokli.

1. piemērs. Mūsdienu latviešu vēsturnieka Aivara Strangas viedoklis par 1905. gada revolūcijas cēloņiem

[..] carisma apbrīnojamā nespēja mainīties – apbrīnojama pat uz ļoti konservatīvo Austroungārijas un Vācijas monarhiju fona. Romanovu dinastija Nikolaja II personā sāka iegūt patiešām deģeneratīvas īpašības, un tās aprobežotais reakcionārisms veda gan uz revolūciju, gan uz Krievijas kā civilizētas valsts katastrofu. Vismaz četri jautājumi, dažādi pēc savas nozīmes revolūcijas gaitā un dažādi pēc pastāvēšanas ilguma un iesakņošanās cariskās Krievijas sabiedrībā, ko carisms nespēja vai nevēlējās atrisināt vai uzkrāva sev un impērijai, bija galvenie revolūcijas katalizatori [ietekmētāji, pāātrinātāji].

[..] agrārais jautājums, absolūti dominējošais pilnīgi agrārajā Krievijā. Tas bija galvenais revolūcijas jautājums Latvijā.[..] nebija nevienas latviešu sociālās grupas – no vecajiem zemniekiem vai vismaz no rentniekiem līdz lauku proletariātam un Latvijai tik raksturīgajam milzīgajam bezzemnieku skaitam (ap pusmiljonu), kas negribētu likvidēt feodālisma paliekas, ko iemiesoja muižnieku milzīgie īpašumi, [..] un visa veida vara vai vismaz tās atliekas. Turklāt muižnieks bija ne tikai sociāli, bet arī nacionāli svešs vai pat naidīgs – viņš bija vācu muižnieks, bet baltvācu muižniecība – viena no reakcionārākajām cariskās Krievijas elites daļām [..] nesalīdzināmi mazāk nozīmīgs, bet tomēr pietiekami sprādzienbīstams, bija jautājums par milzīgo pretrunu starp Krievijas straujo industrializāciju, no vienas puses [..], un strādnieku beztiesīgo stāvokli, no otras puses. Ļoti ilgās darba stundas, nereti pat vairāk nekā 10, zemas algas un politisko brīvību trūkums, ko arvien asāk sāka izjust tieši izglītotā strādniecība modernajā mašīnbūvē Pēterburgā, Rīgā un Tallinā, bija ļoti labvēlīga augsne revolucionāru aģitācijai. Tiesa, nav noliedzams, ka daļa strādnieku – tieši tie, kas bija nodarbināti modernākajās rūpniecības nozarēs, un Rīgā tādu bija īpaši daudz – pamazām sāka dzīvot labāk, taču nav pamata nedz pārspīlēt šo uzlabošanās apjomu, nedz nenovērtēt to, ka tieši izglītotie un apzinīgie latviešu strādnieki arvien asāk izjuta cariskās iekārtas milzīgo netaisnību.

[..] jautājums, kas izraisīja vislielāko neapmierinātību, dodot tai [revolūcijai] patiesi nacionālu raksturu un vienojot dažādus sociālos slāņus, bija rusifikācija, kas sākās šovinistiskā cara Aleksandra III valdīšanas gados (1881–1894) un pamazām aptvēra nekrievu pavalstnieku ikvienu dzīves jomu: no milzīgām, demonstratīvām pareizticīgo katedrālēm, ko uzcēla katras rietumu guberņas galvaspilsētas pašā centrā un kam pārsvarā nebija nekādas arhitektoniskas vērtības, līdz izaicinošam un īgauņus aizvainojošam lēmumam 1893. gadā pārdēvēt Tērbatu par Jurjevu un rusificēt izcilo universitāti. Vislielāko protestu, protams, izraisīja neapturamā izglītības rusifikācija un konsekvētā dzimtās valodas atspiešana no tās. [..] katastrofāli neveiksmīgā carisma ārējā politika Tālajos Austrumos, un šīs katastrofas cēlonis bija cara Nikolaja II lielās kļūdas, kas balstījās gandrīz rasistiskā iedomā par nepieciešamību paplašināt Krievijas ekspansiju uz Japānas interešu rēķina. Krievijas galmam vienmēr bija raksturīgs tuvredzīgu kliķu [grupa, kas apvienojusies savtīgos, zemiskos nolūkos] milzīgs iespaids, taču tās kliķes, kas guva ietekmi 20. gadsimta sākumā, bija kaut kas neredzēts pat Romanovu dinastijas vēsturē, un to rīcības sekas – vienkārši graužošanas. Konflikts ar Japānu, kura pati kļuva arvien imperiālistiskāka, kļuva neizbēgams, un, nogurusi no Krievijas prasībām, 1904. gada 8. februārī Japāna uzbruka Krievijai. Cara impēriju pāršalca rasisma vēji – sasītsim dzeltenos “japoškas”, taču uzvaru vietā nāca sakāve pēc sakāves, kas veicināja revolūcijas izcelšanos.

Fragments no: Stranga, A. Pārdomas par 1905. gada revolūciju. Pētījumi un starptautiskas konferences materiāli (2005. gada 11.-12. janvāris.) 1905. gads Latvijā: 100. Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds, 2006.

Temats: Revolūcijas

Apakštemats: 1905. gada revolūcija

Stundu skaits – 5.

Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Pierādījumi, kas liecinās, ka rezultāts sasniegts. (Pierādījumu) kritēriji.	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Resursi, komentāri
1	Izveido argumentu par noteiktu vēstures notikuma/procesa novērtējumu.	Skolēni pēc analogijas formulē savus argumentus par kādu viņiem zināma vēstures procesa novērtējumu. Argumenta kritēriji: 1) apgalvojumā ir izteikts viedoklis; 2) pamatojumā viedoklis tiek paskaidrots/pamatots; 3) pierādījumi parāda, kā pamatojums pierāda apgalvojumu.	Dažādos skolotāja sagatavotos tekstos skolēni identificē argumenta struktūru: <i>apgalvojums, pamatojums, pierādījumi</i> . Skolēni individuāli raksta argumentus par savu izvēlētu vēstures tēmu. Izvērtē argumentus pēc kritērijiem un uzlabo savus un citu skolēnu veidotos piemērus.	Mācību darbam nepieciešami skolotāja sagatavoti piemēri, ar kuriem skolēni individuāli vai grupās strādā. Piemēram: <i>No 1934. līdz 1940. gadam Latvijā pastāvēja K. Ulmaņa autoritārais režīms (apgalvojums), kas bija nedemokrātisks (pamatojums), jo nenotika vēlēšanas (pierādījums A), pastāvēja cenzūra (pierādījums B), pastāvēja personības kults (pierādījums C).</i>
1	Nosaka kritērijus, kas ietekmē autoru viedokli.	Izveido atgādni, kas jāņem vērā, analizējot 20. gadsimta autoru viedokļus. Atgādnē jāiekļauj informācija par: 1) laiku, kad rakstīts viedoklis; 2) informācija par politisko situāciju Latvijā, kad rakstīts viedoklis; 3) vēsturnieka apskatītā vēstures procesa/notikuma vispārējs raksturojums.	Skolēni prāta vētrā formulē , kāda informācija par darba autoru būtu nepieciešama, lai varētu labāk izprast viņa viedokli. Pēc tam salīdzina ar VISC metodiskajos ieteikumos (<i>Vēsture (augstākais mācību satura apguves līmenis) leteikumi, gatavojoties eksāmenam 2022./2023. mācību gadā. Viedokļa analīze, 35.–36. lpp.</i>) ievietoto tabulu par autora viedokļa noteikšanas kritērijiem. Atlasa būtiskās pazīmes, kuras nepieciešamas, lai izprastu vēsturnieku interpretācijas par notikumiem un procesiem. Veido atgādni, kurā iekļauti vēsturnieka viedokļa vērtēšanas kritēriji. Pēc kritērijiem skolēni meklē informāciju par dažiem vēsturniekiem pēc skolotāju vai savas izvēles, salīdzina iegūtās ziņas.	Vēsture (augstākais mācību satura apguves līmenis). <i>Ieteikumi, gatavojoties eksāmenam 2022./2023. mācību gadā</i> . Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/dokumenti/metmat/metiet_gatavojoties_eks_vesture_al.pdf?fbclid=IwAR2P-myqk9eukOD5rtJ4Zzsy6iFzttKxScsugoYo4o-viECfW0i4V9MknpLtA Atgādnēs 2. punktā būtu jāpievērš uzmanība 20. gs. Latvijas vēstures robežšķirtņiem, kuras ietekmējušas vēsturnieku viedokļus: 1918.–1934. – demokrātijas laiks; 1934.–1940. – autoritārisms; 1940.–1941. – pirmā padomju okupācija; 1941.–1945. – vācu nacistu okupācija; 1945.–1990. – padomju okupācija, 1990.–mūsdienas – demokrātijas atjaunošana.

Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Pierādījumi, kas liecinās, ka rezultāts sasniegts. (Pierādījumu) kritēriji.	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Resursi, komentāri
1	Nosaka četrus katalizatorus (cēloņus), kas, pēc A. Strangas domām, veicināja 1905. gada revolūcijas sākšanos.	Skolēni no sadalītajām rindkopām formulē četrus revolūcijas katalizatorus (cēloņus).	Skolēni izlasa A. Strangas viedokli par 1905. gada revolūcijas cēloņiem (katalizatoriem) (sk. 1. pielikumu). Skolotājs pārliecinās, ka skolēni ir sapratuši visu tekstā lietoto vēstures jēdzienu nozīmi. Analizē VISC metodiskos ieteikumus (<i>Vēsture (augstākais mācību satura apguves līmenis) leitekumi, gatavojoties eksāmenam 2022./2023. mācību gadā. Viedokļa analīze, 31.–42. lpp.</i>) un, balstoties ieteikumos, patstāvīgi un individuāli lasa tekstu, pasvīturo, iekrāso vai citādi izceļ (marķē) revolūcijas katalizatorus (cēloņus) (sk. 2. pielikumu). Pa pāriem vai grupā salīdzina savu dalījumu, diskutē , lai nonāktu pie kopīga rezultāta. Skolotāja vadībā pārbauda paveikto.	Vēsture (augstākais mācību satura apguves līmenis). <i>leteikumi, gatavojoties eksāmenam 2022./2023. mācību gadā. Viedokļa analīze, 31.–42. lpp.</i> Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/dokumenti/metmat/metiet_gatavojoties_eks_vesture_al.pdf?fbclid=IwAR2P-myqk9eukOD5rtJ4Zzsy6iFzttKxScsugoYo4o-viECfW0i4V9MknpLtA
1	Skaidro, kā A. Stranga interpretē vismaz divus formulētos apstākļus.	Skolēni raksta atbildi uz jautājumu un skaidro , kā A. Stranga interpretē divus 1905. gada revolūcijas katalizatorus (cēloņus). Atbildē iekļauti visi elementi: apgalvojums, pamatojums, pierādījums. Pierādījums nav ņemts no teksta, bet atspoguļo skolēna papildu zināšanas par konkrēto aspektu.	Analizē VISC metodiskos ieteikumus (<i>Vēsture (augstākais mācību satura apguves līmenis). leitekumi, gatavojoties eksāmenam 2022./2023. mācību gadā. Viedokļa analīze, 36.–39. lpp.</i>) un, balstoties uz ieteikumiem, formulē savu atbildi vienā no ieteikumos piedāvātajiem veidiem: 1) tā, lai būtu atbildēts uz jautājumiem: kas?, kā?, kāpēc?; 2) formulējot apgalvojumu, kuru pamatot ar pierādījumiem (sk.37. lpp.).	Vēsture (augstākais mācību satura apguves līmenis). <i>leteikumi, gatavojoties eksāmenam 2022./2023. mācību gadā. Viedokļa analīze, 36.–39. lpp.</i> Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/dokumenti/metmat/metiet_gatavojoties_eks_vesture_al.pdf?fbclid=IwAR2P-myqk9eukOD5rtJ4Zzsy6iFzttKxScsugoYo4o-viECfW0i4V9MknpLtA leteikums, gatavojoties atbildei, iegūto informāciju atzīmēt ar dažādām krāsām vai citiem apzīmējumiem! (skatīt 3. pielikumu.)

Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Pierādījumi, kas liecinās, ka rezultāts sasniegts. (Pierādījumu) kritēriji.	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniedzamajiem rezultātiem	Resursi, komentāri
1	Argumentē , vai piekrīt/nepiekrīt vēsturnieka interpretācijai.	Skolēni uzraksta argumentētu atbildi. Skolēnu atbildi var vērtēt formatīvi, izmantojot Vēsture II eksāmena parauga Viedokļa analīzes 3. uzdevuma vērtējumu.	Analizē VISC metodiskos ieteikumus (<i>Vēsture (augstākais mācību satura apguves līmenis) leteikumi, gatavojoties eksāmenam 2022./2023. mācību gadā. Viedokļa analīze, 39.–41. lpp.</i>) un, balstoties ieteikumos, individuāli lasa savu iepriekš marķēto tekstu un argumentē , vai piekrīt/nepiekrīt A. Strangas interpretācijai.	Vēsture (augstākais mācību satura apguves līmenis) leteikumi, gatavojoties eksāmenam 2022./2023. mācību gadā. Viedokļa analīze, 39.–41. lpp. Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/dokumenti/metmat/metiet_gatavojoties_eks_vesture_al.pdf?fbclid=IwAR2P-myqk9eukOD5rtJ4Zzsy6iFzttKxScsugoYo4o-viECfW0i4V9MknpLtA

2. piemērs. Atlasītie materiāli vēsturnieka viedokļa analīzei

Piemērs darbam ar tekstu, kurā skolēniem var ieteikt pasvītrot vai citādi izcelt 1905. gada revolūcijas cēloņus.

[..] carisma apbrīnojamā nespēja mainīties – apbrīnojama pat uz ļoti konservatīvo Austroungārijas un Vācijas monarhiju fona. Romanovu dinastija Nikolaja II personā sāka iegūt patiešām degeneratīvas īpašības, un tās aprobežotais reakcionārisms veda gan uz revolūciju, gan uz Krievijas kā civilizētas valsts katastrofu. Vismaz četri jautājumi, dažādi pēc savas nozīmes revolūcijas gaitā un dažādi pēc pastāvēšanas ilguma un iesakņošanās cariskās Krievijas sabiedrībā, ko carisms nespēja vai nevēlējās atrisināt vai uzkrāva sev un impērijai, bija galvenie revolūcijas katalizatori [*ietekmētāji, paātrinātāji*].

[..] **agrārais jautājums**, absolūti dominējošais pilnīgi agrārajā Krievijā. Tas bija galvenais revolūcijas jautājums Latvijā.[..] nebija nevienas latviešu sociālās grupas – no vecajiem zemniekiem vai vismaz no rentniekiem līdz lauku proletariātam un Latvijai tik raksturīgajam milzīgajam bezzemnieku skaitam (ap pusmiljonu), kas negribētu likvidēt feodālisma paliekas, ko iemiesoja muižnieku milzīgie īpašumi,[..] un visa veida vara vai vismaz tās atliekas. Turklāt muižnieks bija ne tikai sociāli, bet arī nacionāli svešs vai pat naidīgs – viņš bija vācu muižnieks, bet baltvācu muižniecība – viena no reakcionārākajām cariskās Krievijas elites daļām [..] nesalīdzināmi mazāk nozīmīgs, bet tomēr pietiekami sprādzienbīstams, bija jautājums par **milzīgo pretrunu starp Krievijas straujo industrializāciju, no vienas puses [..], un strādnieku beztiesīgo stāvokli**, no otras puses. Ļoti ilgās darba stundas, nereti pat vairāk nekā 10, zemas algas un politisko brīvību trūkums, ko arvien asāk sāka izjust tieši izglītotā strādniecība modernajā mašīnbūvē Pēterburgā, Rīgā un Tallinā, bija ļoti labvēlīga augsne revolucionāru agitācijai. Tiesa, nav noliedzams, ka daļa strādnieku – tieši tie, kas bija nodarbināti modernākajās rūpniecības nozarēs, un Rīgā tādu bija īpaši daudz – pamazām sāka dzīvot labāk, taču nav pamata nedz pārspīlēt šo uzlabošanās apjomu, nedz nenovērtēt to, ka tieši izglītotie un apzinīgie latviešu strādnieki arvien asāk izjuta cariskās iekārtas milzīgo netaisnību.

[..] jautājums, kas izraisīja vislielāko neapmierinātību, dodot tai [*revolūcijai*] patiesi nacionālu raksturu un vienojot dažādus sociālos slāņus, bija **rusifikācija**, kas sākās šovinistiskā cara Aleksandra III valdīšanas gados (1881–1894) un pamazām aptvēra nekrievu pavalstnieku ikvienu dzīves jomu: no milzīgām, demonstratīvām pareizticīgo katedrālēm, ko uzcēla katras rietumu guberņas galvaspilsētas pašā centrā un kam pārsvarā nebija nekādas arhitektoniskas vērtības, līdz izaicinošam un īgaunus aizvainojošam lēmumam 1893. gadā pārdēvēt Tērbatu par Jurjevu

un rusificēt izcilo universitāti. Vislielāko protestu, protams, izraisīja neapturamā izglītības rusifikācija un konsekventā dzimtās valodas atspiešana no tās. [...] katastrofāli **neveiksmīgā carisma ārējā politika Tālajos Austrumos**, un šīs katastrofas cēlonis bija cara Nikolaja II lielās kļūdas, kas balstījās gandrīz rasistiskā iedomā par nepieciešamību paplašināt Krievijas ekspansiju uz Japānas interešu rēķina. Krievijas galmam vienmēr bija raksturīgs tuvredzīgu kliķu [grupa, kas apvienojusies savtīgos, zemiskos nolūkos] milzīgs iespaids, taču tās kliķes, kas guva ietekmi 20. gadsimta sākumā, bija kaut kas neredzēts pat Romanovu dinastijas vēsturē, un to rīcības sekas – vienkārši graujošas. Konflikts ar Japānu, kura pati kļuva arvien imperiālistiskāka, kļuva neizbēgams, un, nogurusī no Krievijas prasībām, 1904. gada 8. februārī Japāna uzbruka Krievijai. Cara impēriju pāršalca rasisma vēji – sasītišim dzeltenos “japoškas”, taču uzvaru vietā nāca sakāve pēc sakāves, kas veicināja revolūcijas izcelšanos.

Fragments no: Stranga, A. Pārdomas par 1905. gada revolūciju. Pētījumi un starptautiskas konferences materiāli (2005. gada 11.-12. janvāris.) 1905. gads Latvijā: 100. Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds, 2006.

3. piemērs. Skolēna darbs vēsturnieka viedokļa fragmenta analīzei

Skolotājs var ieteikt skolēniem apstrādāt tekstu ar dažādu krāsu izmantošanu, piemēram, šajā paraugā boldā ir izcelts 1905. gada revolūcijas cēlonis un ar dzeltenu marķējumu izcelti atslēgas vārdi un vārdu kopas, kuras izskaidro vēsturnieka uzskatus par šo cēloni. Skolēna atbildes paraugā ir izmantoti dzeltenā fonā iekrāsotie atslēgas vārdi.

[..] **agrārais jautājums**, absolūti dominējošais **pilnīgi agrārajā Krievijā**. Tas bija **galvenais revolūcijas jautājums Latvijā**. [...] nebija nevienas latviešu sociālās grupas – no vecajiem zemniekiem vai vismaz no rentniekiem līdz lauku proletariātam un Latvijai tik raksturīgajam **milzīgajam bezzemnieku skaitam** (ap pusmiljonu), kas negribētu **likvidēt feodālisma paliekas**, ko iemiesoja **muižnieku milzīgie īpašumi**, [...] un visa veida vara vai vismaz tās atliekas. Turklāt **muižnieks** bija **ne tikai sociāli, bet arī nacionāli svešs** vai **pat naidīgs** – viņš bija vācu muižnieks, bet baltvācu muižniecība – viena no reakcionārākajām cariskās Krievijas elites daļām [...]

Skolēna atbildes paraugs

Vēsturnieks neatrisināto agrāro jautājumu uzskata par svarīgāko 1905. gada revolūcijas cēloni vai katalizatoru visā Krievijā, bet īpaši Latvijas teritorijā. Šo apgalvojumu viņš pamato ar to, ka Krievija bija agrāra valsts, arī Latvijas laukos dzīvoja daudz cilvēku, kuri vēlējās likvidēt muižnieku zemes īpašumus. Kā pierādījumu cilvēku neapmierinātībai vēsturnieks piemin milzīgo bezzemnieku skaitu (ap pusmiljonu) un pārējos lauku iedzīvotāju slāņus (zemnieki, rentnieki), kuri vēlējās likvidēt muižnieku politisko un ekonomisko varu. Otrs vēsturnieka pierādījums agrārā jautājuma aktualitātei saistīts ar muižnieku tautību un attieksmi pret zemniekiem – vācbaltiešu muižnieki bija sveši, pat naidīgi latviešu zemniekiem un tika uzskatīti par reakcionārāko cariskās Krievijas elites daļu.

2.3. Plānošana nodarbības līmenī

Plānošanai nodarbības mērogā skolotājam noderēs Roberta Ganjē izstrādātais mācību plānošanas modelis, kuram par pamatu ņemts kognitīvajā psiholoģijā plaši pazīstamais kognitīvās informācijas apstrādes modelis, kas palīdz izskaidrot skolotāja rīcības iespējamo ietekmi uz skolēnu mācīšanos. Lai noteiktu būtiskākos mācību notikumus, modeļa izveides pirmsākumos autors vēroja daudzu labu skolotāju stundas, tādēļ modelis izveidots atbilstoši šo skolotāju prakses atziņām.

Šis modelis izstrādāts, domājot par to, kādi procesi mācoties notiek skolēna galvā un kā skolotājs var tos veicināt un izmantot, lai nodrošinātu, ka ikviens skolēns sasniedz stundā sasniedzamo rezultātu. Tam, kā skolotājs māca, ir cieša saikne ar to, kā skolēns mācās. Tāpēc, plānojot stundu, skolotājam jāņem vērā ne tikai tas, ko viņš grib iemācīt, bet arī tas, kā organizēt mācības tā, lai veicinātu un atbalstītu skolēnu mācīšanos. Pretējā gadījumā skolotājs var piedzīvot situāciju, kad "it kā esam šo mācījušies", bet vēlāk izrādās, ka zināšanas nav nonākušas skolēnu ilgtermiņa atmiņā.

Informācija, kuru skolēns mācoties saņem, uzzina vai atklāj, ceļo cauri dažādiem atmiņas veidiem – no sensorā reģistra, kurā vispirms uztveram ienākošo informāciju, uz īstermiņa un pēc tam uz ilgtermiņa atmiņu. Lai informācija tik tiešām nonāktu līdz ilgtermiņa atmiņai un tajā saglabātos, skolēnam mācīšanās procesā jānotur uzmanība, jāsaista informācija ar iepriekš zināmo, jāatpazīst tajā sakarības, tā jāatkārto un jāspēj šai informācijai atrast vietu jau esošajā skolēna atmiņas sistēmā.¹² Mācīšanās notiek tikai tad, ja visi šie procesi ir aktīvi, tāpēc saskaņā ar Roberta Ganjē mācīšanas teoriju un viņa izveidoto deviņu mācību notikumu modeli galvenais mācīšanas uzdevums ir aktivizēt informācijas apstrādes procesus skolēna smadzenēs.

Roberts Ganjē piedāvā deviņus mācību notikumus, kuri ir nepieciešami ceļā uz katru sasniedzamo rezultātu – gan tad, ja runa ir par vienu atsevišķu sasniedzamo rezultātu vienas mācību stundas laikā, gan kompleksu sasniedzamo rezultātu, kura sasniegšanai nepieciešams ilgāks laiks un vairāku stundu kopums. Lai izprastu katra mācību notikuma lomu un pamatojumu, jānoskaidro, kā tie sasaistās ar skolēna mācīšanās procesu. Ar tabulas palīdzību uzskatāmi sniedzama strukturēta informācija par to, kādas var būt skolotāja darbības un paņēmieni, lai īstenotu katru mācību notikumu.

TRĪS STUNDAS DAĻAS	GAŅJĒ DEVIŅI MĀCĪBU NOTIKUMI
AKTUALIZĀCIJA	Pievērst skolēna uzmanību
	Komunicēt sasniedzamos rezultātus
	Aktivizēt iepriekšējās zināšanas
APJĒGŠANA	Piedāvāt jaunu saturu
	Virzīt mācīšanos un atbalstīt
	Dot iespēju lietot jauno saturu
	Sniegt atgriezenisko saiti
REFLEKSIJA/NOSTIPRINĀŠANA	Novērtēt sniegumu
	Sekmēt pārnesi/vispārināšanu

Svarīgi uzsvērt, ka šis modelis ir veidots skolotāja mērķtiecīgi plānotām mācību situācijām ar skaidru sasniedzamo rezultātu.

¹² Driscoll, M.P. *Psychology of Learning for Instruction*. Boston: Allyn & Bacon, 2nd edition, 2000. (363.–370. lpp.)

1. Pievērst uzmanību.

Mācīšanās var sākties tikai tad, ja skolēns ir pievērsis uzmanību tam, kas tajā brīdī notiek stundā/nodarbībā. Ja skolēns tam nav pievērsis uzmanību, viņš neiesaistīsies tālākajos mācību notikumos. Daļa skolēnu paši prot sevi motivēt un koncentrēt uzmanību, bet citai daļai skolotāja organizēta uzmanības pievēršana var būtiski palīdzēt mācīties vairāk ieinteresēti un motivēti. Uzmanības pievēršanas procesā ir svarīgi raisīt skolēnos zinātkāri. Dažkārt pietiek ar jautājumu, kas liek skolēnam aizdomāties par kādu ar stundas tematu saistītu jautājumu vai problēmu un prognozēt vai minēt iespējamus risinājumus.

2. Pārrunāt sasniedzamos rezultātus.

Skaidri zināt stundas sasniedzamo rezultātu, pirmkārt, ir vērtīgi pašam skolotājam. Tas ir pirmais solis, lai skolotājs vispār varētu sākt plānot stundas gaitu. Cits jautājums ir, vai un kāpēc skolēniem būtu jāzina stundas sasniedzamais rezultāts. R. Gaņjē to pamato, skaidrojot, ka priekšstats par to, kas tieši stundā ir jāapgūst, palīdz skolēnam iedarbināt savus iekšējos kognitīvās kontroles mehānismus. Tie skolēnam palīdz saprast, kas stundā ir galvenais, kam ir jāpievērš īpaša uzmanība, kas ir noteikti jāizprot vai jāspēj izdarīt stundas gaitā. Ja skolēns nezina stundā sasniedzamo rezultātu, tad viņš darbojas pēc saviem ieskatiem un minējumiem par to, kas ir galvenais un kas ir jāapgūst, un tas var nesakrist ar skolotāja plānotajiem sasniedzamajiem rezultātiem. Skolotājs var vienkārši izstāstīt sasniedzamo rezultātu, lūgt skolēnam nolasīt to vai arī organizētā procesā dot iespēju skolēniem pašiem atklāt skolotāja plānoto stundas rezultātu, šādi ļaujot skolēniem gūt dziļāku izpratni par to, kas tieši tiek sagaidīts un kāpēc ir svarīgi to apgūt.

3. Aktivizēt iepriekšējās zināšanas.

Par katru jautājumu, ko skolā mācāmies, skolēniem jau ir priekšstats. Tas var būt pareizs, nepilnīgs vai maldīgs. Ir svarīgi, ka skolēni šīs iepriekšējās zināšanas atsauc atmiņā un jaunās zināšanas un prasmes savieto ar iepriekšējām, papildinot nepilnīgās un mainot maldīgās vietas. Iepriekšējo zināšanu izmantošana jaunā kontekstā vai jaunu problēmu risināšanā nav viegls uzdevums nevienā vecumā. Lai sagatavotu skolēnus jaunu zināšanu integrēšanai skolēnu esošajos priekšstatos vai mainītu eksistējošos priekšstatus, skolotājam ir jāpalīdz skolēnam atsaucēt atmiņā tās zināšanas vai prasmes, kas šajā stundā var būt noderīgas, un it īpaši tās, kas ir obligāti nepieciešamas kā pamats, lai apgūtu jaunās zināšanas un prasmes.

4. Piedāvāt jauno informāciju.

Šis mācību notikums ir tas, ko parasti saprotam ar mācīšanos, – skolotājs piedāvā jauno informāciju vai dod iespēju skolēniem pašiem atrast un izzināt jauno informāciju, kas nepieciešama tālākās izpratnes veidošanai vai prasmju apguvei. Īstenojot šo mācību notikumu, ir svarīgi nodrošināt, ka šī informācija tiek piedāvāta skolēnam saprotamā veidā, t. i., sasaistot to ar iepriekš apgūto, dodot iespēju saprast, kas šajā informācijā ir galvenais, dodot informāciju pietiekami mazā vai skolēna uztverei atbilstošā apjomā. Šis ir brīdis mācību procesā, kad svarīgi arī dot skolēniem iespēju pašiem atklāt likumsakarības, izmantojot par pamatu rūpīgi izvēlētu piemēru bāzi, nonākt pie pašu vārdiem formulētām definīcijām, novērojot, salīdzinot un grupējot kopīgās un atšķirīgās pazīmes, saprast, kā rīkoties, sekojot jaunajiem noteikumiem vai ievērojot kādas procedūras, paturot prātā, ka skolēnam galvenais uzdevums šajā posmā ir iepazīties ar jaunā mācību satura būtību.

5. Virzīt un atbalstīt mācīšanos.

Šī mācību notikuma galvenais uzdevums ir palīdzēt skolēnam sagatavoties saglabāt informāciju ilgtermiņa atmiņā. Lai tas notiktu, skolēnam ir jāatrod šai informācijai vieta savā "informācijas glabāšanas sistēmā". Daļa skolēnu to var veikt paši, ja viņiem piemīt augsti attīstītas pašvadītas mācīšanās prasmes, bet lielai daļai palīdzēs skolotāja vadīts process – mācīšanos virzošas metodes, ko skolotājs izmantos, lai iesaistītu un atbalstītu katru skolēnu.

Šī mācību notikuma kontekstā skolotājs lems, vai dos iespēju skolēniem pašiem atklāt un konstruēt jaunās zināšanas, vai nodos šīs zināšanas skolēniem jau gatavā veidā. Pirmajā veidā skolēni gūs dziļāku izpratni un saglabās zināšanas ilgtermiņa atmiņā. Savukārt, otrā veida priekšrocība ir krietni mazāks laika patēriņš informācijas nodošanai, kas gan negarantē to, ka skolēni informāciju uztvers un izprātīs. Izvēloties nodot informāciju skolēniem tiešā veidā, skolotājam jāparedz jautājumi vai uzdevumi, par kuriem skolēns domās, klausoties informāciju, un kas palīdzēs no tās izcelt svarīgāko, to strukturēt un citādi veicināt dziļāku izpratni par dzirdēto. Šis ir arī brīdis, kad ar skolēniem varam runāt par stratēģijām, ko izmantojam konkrētu mērķu sasniegšanai, – vai tās būtu vispārīgas lasīšanas, atcerēšanās, kritiskās domāšanas, mācīšanās stratēģijas vai kādas priekšmetam specifiskas stratēģijas, kuras skolēnam varētu būt lietderīgas izvērto rezultātu sasniegšanai.

6. Dot iespēju lietot jauno informāciju.

Šajā mācību notikumā skolēniem tiek dota iespēja pārliecināties par to, vai viņi mācās – virzās uz sasniedzamo rezultātu. Šī mācību notikuma kontekstā svarīgākais jautājums ir – kāds uzdevums skolēnam ir jāveic, lai noskaidrotu, kādā mērā viņš ir virzījies uz sasniedzamo rezultātu. Uzdevumam vai uzdevumiem ir jādod iespēja pārliecināties, vai un kādā mērā esmu sapratis vai spēju demonstrēt visas sasniedzamajā rezultātā izvirzītās zināšanas un prasmes. Būtiski paturēt prātā, ka šis joprojām ir mācīšanās posms, tāpēc pārbaudīta tiek skolēna virzība uz sasniedzamo rezultātu, un šajā posmā joprojām tiek pieļauts, ka skolēns kaut ko neizprot vai kļūdās, un tiek piedāvāts veids, kā nepilnīgās zināšanas vai prasmes pilnveidot. Šis mācību notikums iet rokrokā ar nākamo, kurā skolēns gūst noderīgu informāciju, kā uzlabot sniegumu.

7. Sniegt atgriezenisko saiti.

Informācija par to, kā skolēnam stundas gaitā sokas ar virzību uz mērķi, ir ļoti svarīga, lai skolēni konstatētu nepilnīgās vai kļūdainās zināšanas vai prasmes, kā arī apstiprinātu pareizās, lai varētu turpināt tās lietot. Būtiski – lai pilnveidotos, skolēniem atgriezeniskā saite ir nepieciešama mācīšanās procesā, nevis tikai gala rezultātā. Turklāt atgriezeniskā saite nozīmē ne tikai informāciju par to, vai izpildīts ir pareizi vai nepareizi, bet arī par to, ko darīt, lai virzītos tālāk. Tas, ka skolēns zina, ka kaut ko nav izdarījis pareizi, vēl automātiski nenozīmē, ka skolēns zina, ko darīt, lai to mainītu.

Lielā klasē skolotājs pats ne vienmēr varēs nodrošināt atgriezenisko saiti katram skolēnam. Lai šo jautājumu risinātu, skolotājs var organizēt procesus, kuros skolēni gūst atgriezenisko saiti, izmantojot tehnoloģijas, citus skolēnus vai paši sevi. Lai atgriezeniskā saite būtu kvalitatīva un tiešām virzītu skolēnus uz labāku rezultātu, skolēniem pašiem savi un citu darbi jāizvērtē, ņemot vērā ļoti konkrētas norādes un kritērijus, kas tieši vērsti uz sasniedzamo rezultātu.

8. Novērtēt sniegumu.

Šī mācību notikuma mērķis ir konstatēt, kādā mērā katrs skolēns ir sasniedzis stundas rezultātus. Šī soļa īstenošanai nepietiek ar to, ka mēs skolēniem pajautājam viņu viedokli par to, vai viņi ir sasnieguši rezultātu. Skolotājam jādod iespēja skolēniem objektīvi konstatēt, vai viņi rezultātu ir sasnieguši. To var darīt, piemēram, ar uzdevumu, kura izpilde parāda, ka skolēns prot izdarīt tieši to, kas minēts stundas sasniedzamajā rezultātā. Tikai pēc tam, kad skolēni uzdevumu izpildījuši un noskaidrojuši, vai tas izdarīts pareizi, skolotājs var jautāt skolēniem, vai viņi sasnieguši stundas rezultātu, lūdzot savu atbildi balstīt tikko pildītā uzdevuma rezultātos. Šajā posmā notiek arī domāšana par mācīšanos. To var veicināt, skolēniem jautājot, ko un kā viņi darīja stundā un kā varētu to darīt labāk nākamreiz. Ar šiem jautājumiem varam aktualizēt produktīvākās uzvedības un sadarbības formas, situācijai piemērotākās mācīšanās stratēģijas u. c.

9. Sekmēt pārnesei, vispārināšanu.

Šajā brīdī jaunās zināšanas vai prasmes ir apgūtas. Aktualizējas jautājums, kā novērst aizmirstānu un stiprināt skolēna spēju piekļūt apgūtajām zināšanām vajadzīgajā mirklī, kad būs nepieciešams tās izmantot reālās, praktiskās situācijās. Lai zināšanas nostiprinātos un tās praktiski lietotu, jānotiek vairākām lietām, turklāt tās var notikt ne tikai stundas beigās, bet vairāku iepriekš aplūkoto mācību notikumu kontekstā. Apgūtā atkārtošana stundas laikā un nākamajās stundās var būt noderīga prakse, un tas parādīsies kā daļa no "Dot iespēju lietot jaunās zināšanās" un "Sniegt atgriezenisko saiti" par mācību notikumiem. Zināšanu pārnese uz citiem kontekstiem, sasaistot apgūto ar citiem mācību priekšmetiem vai dzīves situācijām, var palīdzēt skolēniem saprast, kuros brīžos savos atmiņas apcirkņos meklēt nule gūtās zināšanas vai prasmes. Tas var parādīties jau aktualizācijas daļā, kad pievēršam skolēna uzmanību un sasaistām šodien veicamo ar iepriekšējām zināšanām, kā arī kā dažādi piemēri un konteksti, ko dodam piektajā mācību notikumā "Virzīt un atbalstīt mācīšanos". Skolēniem var palīdzēt arī iespēja lietot jauniegūtās zināšanas un prasmes jaunos kontekstos un situācijās. To var veicināt, dodot skolēniem uzdevumus, kuros zināšanas jālieto radošākās vai dzīvei pietuvinātākās situācijās.

Izglītības pētnieki norāda, ka visiem mācību notikumiem nav obligāti jānotiek vienā secībā, kā arī skolotājam tie visi nav obligāti jāīsteno vienā stundā. Iespējams, kādus no notikumiem skolēni ir piedzīvojuši iepriekšējā stundā un šajā nodarbībā pietiek tikai ar īsu atsauci uz iepriekš darīto. Iespējams, ka dažus no mācību notikumiem skolēni var īstenot paši. Tas, cik daudz laika jāvelta katram notikumam, cieši saistās ar to, cik daudz skolotāja atbalsta skolēnam vajag, lai norisinātos aprakstītie kognitīvie procesi. Ir skolēni un ir situācijas, kad visi tiek galā paši, bet ir tādas, kur skolotāja atbalsts domāšanas procesu veicināšanā ir absolūti nepieciešams, lai skolēni sasniegtu stundas rezultātu un varētu apgūto turpmāk izmantot. Mācību notikumu galvenais mērķis ir stimulēt iekšējos informācijas apstrādes procesus skolotāja vai skolēnu pašu īstenotā mācīšanās procesā.

Apakšnodaļa sagatavota, balstoties uz

- Gagné, R. M., Wager, W. W., Golas, K. C., Keller, J. M., Russell, J. D. *Principles of Instructional Design*. Philadelphia: Harcourt Brace College Publishers, 5th edition, 2007. (192.–206. lpp.)
- Driscoll, M.P. *Psychology of Learning for Instruction*. Boston: Allyn & Bacon, 2nd edition, 2000. (363.–370. lpp.)

DEVĪNI MĀCĪBU NOTIKUMI STUNDĀ

(pēc R. Ganjē "Principles of Instructional Design", 2005)

Mācību notikums	Mērķis skolēnam	Tādēļ es – skolotājs	Pārliecinies!	Iespējamie metodiskie paņēmieni
Pievērst uzmanību	<i>Sagatavoties uz- tvert jauno infor- māciju, koncentrē- jot uz to uzmanību.</i>	<i>Mērķtiecīgi piesaistu skolēnu interesi, lai skolēni ir gatavi un motivēti mācīties. ("Izmetu āķi".)</i>	<ul style="list-style-type: none"> Vai "āķis" pievērs uzmanību tieši stundas tematam, stundas sasniedzamajam rezultātam? Vai "āķa" ilgums ir līdzsvarā ar pārējiem stundas notikumiem? (Vai tas nav pārlietu garš, īss?) 	<ul style="list-style-type: none"> Interesants fakts; pārsteigums; dilemma; problēma, ko risināt; jautājumi, kas rosina domāt par stundas tematu vai sasniedzamo rezultātu; u. c.
Komunicēt sasnie- dzamos rezultātus (SR)	<i>Aktivizēt kognitīvās kontrolas procesus, rosināt motivāciju mācīties, gūt iespē- ju pārraudzīt savu mācīšanos.</i>	<i>Komunicēju sko- lēniem stundas/ stundu cikla sasnie- dzamos rezultātus, ko skolēni darīs, lai tos sasniegtu, un kā viņu sniegumu vērtēs. Pārliecinos, vai un kā skolēni to ir sapratuši.</i>	<ul style="list-style-type: none"> Kā es skolēniem komunicēju sasniedzamos rezultātus? Kā es pārliecināšos, ka viņi to ir uztvēruši, sapratuši un "pieņēmuši par saviem"? Vai un kā šos SR skolēni saistīs ar tematu kopumā? Vai skolēni iesaistās SR izvirzīšanā? Kā skaidrošu SR nozīmi – vērtību – saistībā ar mācību jomu un dzīvi kopumā? Vai skolēniem ir skaidrs, kā šie SR tiks sasniegti? Vai skolēniem ir skaidrs, kādēļ šos SR ir būtiski sasniegt? 	<ul style="list-style-type: none"> Skolotājs pastāsta, ko stundā darīs, skolēni klausās un secina, kādi tādēļ varētu būt stundā sasniedzamie rezultāti; skolēniem jautā, kur SR noderētu ārpus skolas; SR ar izlaistiem vārdiem – skolēni min, kam vajadzētu būt tukšajās vietās, pamato savu izvēli; kā varam zināt, ka kāds šo SR zina/prot labi? SR vērtēšanas kritēriju izpēte; skolēni paši izvirza un formulē SR; u. c.
Aktivizēt iepriekšējās zināšanas	<i>Pārnest ar jauno informāciju saistī- tās priekšzināšanas no ilgtermiņa uz īslaicīgo atmiņu, lai veidotu sasaisti, saskatītu kopsaka- rības, pilnveidotu vai pārveidotu eso- šos priekšstatus.</i>	<i>Gatavojoties jaunās informācijas uztve- rei, rosinu un palidzu skolēniem atsaukt atmiņā, ko viņi jau zina un prot saistībā ar jauno mācību saturu. (Jo nekad nav tā, ka tu nezini pilnīgi neko.)</i>	<ul style="list-style-type: none"> Kā pārliecināšos par to, ko skolēni jau zina un prot? Kā atsaukšu atmiņā iepriekšējās zināšanas? Kā noteikšu, vai un kādi pa-reizi vai aplami priekšstati par stundas tematu skolēniem jau ir? 	<ul style="list-style-type: none"> Domu karte ("zirkelis") ar jau zināmo, kas vēlāk tiek papildināts; teksts/video/audio + zinu, jautājums, grību uzzināt; Venna diagramma; zināšanu diagnostika; jautājumi par jauno tematu; aplamo priekšstatu "atmaskoša-na"; u. c.
Piedāvāt jauno informāciju	<i>Uztvert jauno saturu.</i>	<i>Organizēju pro- cesu, kurā skolēni iepazīstas ar jauno informāciju.</i>	<ul style="list-style-type: none"> Kas man īsti jāiemāca? (Fakti? Jēdzieni? Noteikumi? Proce-dūras? Stratēģijas?) Kā organizēšu mācīšanos tā, ka skolēni ar modeļu un pie-mēru palīdzību līdz izpratnei par jēdzieniem, noteikumiem, procedūrām nonāk paši? Kā nodrošināšu jaunā satura apguvi tā, lai skolēni to var aptvert – mazos kumosos, soli pa solim? 	<ul style="list-style-type: none"> Patstāvīgs darbs ar tekstu, audio, video, attēliem; gadījuma analīze; sakarību meklēšana starp dažādiem piemēriem; simulācija; kādas konkrētas problēmas risināšana; patstāvīgi darbojoties un pašiem atklājot likumsakarības; u. c.
Virzīt un atbalstīt mācīšanos	<i>Sagatavot informā- ciju saglabāšanai ilgtermiņa atmiņā.</i>	<i>Sniedzu skolēniem atbalstu, kas dod iespēju apgūt jauno informāciju un vaja- dzīgos resursus.</i>	<ul style="list-style-type: none"> Kā es skolēniem palīdzēšu atpazīt pazīmes, saskatīt saka-rības, atšķirt būtiskāko? Kādas stratēģijas viņam ne-pieciešamas, lai tiktu galā ar uzdevumiem? 	<ul style="list-style-type: none"> Daudzveidīgi uzdevumi un iespēja skolēniem izvēlēties, kā mācīties (domu kartes, lomu spēles, vizuali-zācijas u. c.); stratēģiju atgādņu izmantošana; piemēru un pretpiemēru šķiroša-na/radīšana;

Mācību notikums	Mērķis skolēnam	Tādēļ es – skolotājs	Pārliecinies!	Iespējamie metodiskie paņēmieni
Virzīt un atbalstīt mācīšanos			<ul style="list-style-type: none"> Kā šīs stratēģijas iemācīšu vai stiprināšu? Kādu atbalstu skolēniem sniegšu, lai viņi šī satura apguvē un lietošanā kļūtu arvien patstāvīgāki? (Paraugus, modeļus, piemērus, procesa aprakstus, snieguma līmeņu aprakstus.) Kādu citādu/papildu atbalstu vajadzēs skolēniem ar dažādām mācīšanās vajadzībām? 	<ul style="list-style-type: none"> informācijas apkopošana un novērtēšana; uzdevumu radīšana klasesbiedriem; arī mācīšanās procesā sniegtas atgriezeniskās saites izmantošana; u. c.
Dot iespēju lietot jauno informāciju	Sniegt organizētu atbildi	<i>Piedāvāju jautājumus, uzdevumus, kas rosina skolēnus lietot jauno informāciju un tādējādi veidot dziļu izpratni/attīstīt prasmes.</i>	<ul style="list-style-type: none"> Vai skolēnam nepieciešams jauno informāciju saistīt ar jau iepriekš zināmo? Vai piedāvāju skolēnam jauno informāciju lietot jaunā situācijā? Vai uzdevums ir skolēnam aktuāls un reālajai pasaulei pietuvināts? Vai skolēniem jāizmanto augstāko domāšanas līmeņu prasmes? Vai skolēnam tiek dota iespēja apgūto lietot patstāvīgi? 	<ul style="list-style-type: none"> Sakarību meklēšana starp jauno informāciju un jau iepriekš zināmo; jaunās informācijas pārvēršana atšķirīgos formātos dažādiem mērķiem; jaunās informācijas izmantošana reālās problēmsituācijās; u. c.
Sniegt atgriezenisko saiti (AS)	Pārliecināties par snieguma kvalitāti un to uzlabot. (Nostiprināt saikni starp problēmu un atbilstošu risinājumu/situāciju un adekvātu reakciju/jautājumu un atbildi.)	<i>Nodrošinu mācību procesā (ne tikai temata beigās) uz izaugsmi vērstu atgriezenisko saiti un iespēju skolēnam to izmantot, lai uzlabotu savu darbu.</i>	<ul style="list-style-type: none"> Kad skolēnam visvairāk ir nepieciešams saņemt AS? Par kuru SR daļu AS būs? Kurš un kad to sniegs? Kad un kā skolēns AS izmantos? Kā es zināšu, ka AS skolēniem bijusi efektīva? 	<ul style="list-style-type: none"> Skolotājs sniedz atgriezenisko saiti skolēnam vai skolēns skolēnam, piemēram, paslavē-pajautā-piedāvā formātā; atbildot uz jautājumiem: 1) kas bija mērķis? 2) kāds šobrīd ir mans sniegums attiecībā pret mērķi? 3) kas man vēl būtu jādara, lai savu sniegumu uzlabotu? skolēnu pašvērtējums vai savstarpējais vērtējums, izmantojot snieguma līmeņu aprakstu; izmantojot <i>Socratic, Padlet</i>, balsošanas pultis u. c. digitālus rīkus; u. c.
Novērtēt sniegumu	Gūt informāciju par snieguma kvalitāti.	<i>Nodrošinu skolēnu snieguma izvērtēšanu attiecībā pret izvirzītajiem sasniežamajiem rezultātiem un refleksiju par savu mācīšanos.</i>	<ul style="list-style-type: none"> Kādā veidā un formā novērtēšu, vai skolēns sasniedzis sasniedzamos rezultātus? Kā skolēns uzzinās, ko novērtējums nozīmē? Kā skolēns reflektēs par savu sniegumu un mācīšanās procesu? 	<ul style="list-style-type: none"> “Izejas biļete” ar kompleksu uzdevumu, kas pārbauda visu SR; īsa raksts; atbilde uz jautājumu; skolēns pats izvēlas, kā demonstrēt SR, un pierāda to, izmantojot snieguma līmeņu aprakstu; jautājumi, kas skolēnu rosina reflektēt par savu sniegumu un mācīšanās procesu (ko sasniedza, ko ne, kāpēc, ko un kā citreiz darītu, kas pašam bija nozīmīgākais šajā stundā, ko jaunu uzzināja par sevi u. c. atkarībā no stundas SR); u. c.
Sekmēt pārnesi, vispārīnāšanu	Nostiprināt apgūto satūra atcerēšanās iespēju nākotnē.	<i>Aicinu apgūto saistīt ar reālo dzīvi, citiem mācību priekšmetiem.</i>	<ul style="list-style-type: none"> Kā rosināsi domāt par to, kur vēl tikko apgūtais noder? Kā mudināsi skolēnus tikko apgūto lietot citās situācijās? 	<ul style="list-style-type: none"> Klases diskusija; sadarbībā ar citu mācību priekšmetu skolotājiem jaunās informācijas izmantošana citā stundā; prāta vētra; pētījums; intervija; u. c.

3. KĀ SUMMATĪVI VĒRTĒT SKOLĒNU SNIEGUMU?

Padziļinātajā kursā nozīmīgi plānot vērtēšanu, domājot par diviem vērtēšanas veidiem: formatīvā vērtēšana un summatīvā vērtēšana. Šajā nodaļā vairāk pievērsīsim uzmanību summatīvās vērtēšanas plānošanai.

3.1. Summatīvā vērtēšana kursā

Vērtēšanā tāpat kā mācīšanās plānošana jāsāk ar sasniedzamo rezultātu identificēšanu un atlasi. Šajā gadījumā tas nozīmē sākt ar redzējumu par kursa summatīvo (nobeiguma vērtēšanas darbu) vērtēšanas plānu – cik daudzi un kāda veida pārbaudes darbi skolēnam būs jāveic, lai iegūtu apliecinājumu par to, kādā mērā skolēns apguvis nozīmīgākos sasniedzamos rezultātus katrā tematā un kursā kopumā.

Kursa summatīvās vērtēšanas plāns

Neatkarīgi no tā, vai skolotājs, mācot padziļināto kursu, īsteno piedāvāto kursa programmas paraugu vai veido pats savu, svarīgi ir vērtēšanas plānošanu sākt ar detalizētu standarta sasniedzamo rezultātu izpēti. Skolotājam jāatlasa nozīmīgākie standarta sasniedzamie rezultāti katrā tematā, kursā kopumā un jāstrukturizē summatīvā vērtēšana visam kursam. Kursa summatīvās vērtēšanas plāns paredz skolotājam plānot un savstarpēji saskaņot četras dimensijas: kursa saturs (standarta sasniedzamie rezultāti), atbilstošs pārbaudes darba veids, paredzētais laiks konkrētā satura apguvei un attiecīgi katra nobeiguma darba svars kursa vērtējumā.

Jautājumi kursa summatīvās vērtēšanas plānošanai.

- 1. Saturs.** Kuri ir būtiskākie sasniedzamie rezultāti katrā tematā – kuri sasniedzamie rezultāti ir saturiski ļoti nozīmīgi kursa apguvei, t.sk. nav apgūti optimālā mācību satura apguves līmeņa kursā? Kuri sasniedzamie rezultāti vairs netiek apgūti citos tematos? Kuru sasniedzamo rezultātu apguve nodrošina veiksmīgu nākamo tematu apguvi? Vai ir kādi sasniedzamie rezultāti, kuri ir tik nozīmīgi, ka tos vajadzētu vingrināt un pārbaudīt atkārtoti dažādos tematos (īpaši domājot par konkrētu prasmju apguvi)?
- 2. Vērtēšanas paņēmieni.** Kādi būtu piemērotākie pārbaudes darba veidi katra temata būtiskākajiem sasniedzamajiem rezultātiem? Vai ir kādas kompleksas prasmes, apjomīgi darbi, kas būtu jāvērtē atsevišķi? Vai un kādi ir programmas paraugā piedāvātie vērtēšanas darbu piemēri vai kursa apguves prasības?
- 3. Laiks.** Kāds ir katra temata piedāvātais apguves laiks (stundas)? Vai temats ir saturiski apjomīgs un to nepieciešams dalīt un vērtēt pa daļām? Kādi ir piekļuves nosacījumi valsts pārbaudes darbam? Kuru tematu apguves laikā skolēns šos uzdevumus paveiks? *(Ierasti informācija pedagogam par skolēna piekļuves nosacījumu izpildi Valsts izglītības satura centram ir jāsniedz līdz martam.)*
- 4. Vērtējuma ietekme.** Atbilstoši sasniedzamo rezultātu nozīmībai un laikam, kas tiks pavadīts, mācoties konkrēto saturu, – kāds ir proporcionāli katra pārbaudes darba svars kursa vērtējumā?

Kursa vērtēšanas plāna piemērs kursam Vēsture II

Temats	Ticība (relīģijas un ideoloģija)		Kari un konflikti		Revolūcijas	Valsts	Sociālās grupas un identitāte
~Stundu skaits	40		35		35	50	50
Nobeiguma darbs (summatīvs vērtējums)	Pārbaudes darbs	Argumentētā eseja	Pārbaudes darbs	Kultūras un vēstures pieminekļu aizsardzības iniciatīva*	Pētījums vēsturē (argumentētā eseja)*	Pārbaudes darbs (atvērtie jautājumi, argumentēts viedoklis, vēsturnieka viedokļa analīze)	Pētījums vēsturē (raidieraksts)
Summatīvā darba svars kursa vērtējumā	10%	10%	10%	20%	15%	15%	20%

* Eksāmena piekļuves nosacījumu darbs

Skaidrojums par nobeiguma pārbaudes darbiem tematā

Ticība (relīģijas un ideoloģija) – šis temats saturiski ir sadalīts divos apakštematos – *Relīģijas* un *Ideoloģijas*. Lai pārbaudītu skolēnu zināšanas par reliģiju vēsturi, ieteicams summatīvajai vērtēšanai izmantot pārbaudes darbu, kurš sastāv no dažādiem uzdevumiem – testa uzdevumi un atvērtie jautājumi (pēc analogijas ar valsts pārbaudes darba parauga 1. daļas uzdevumiem). Šāda veida uzdevumus vēlams arī izmantot mācību procesā, pirms vērtējot summatīvi, sniegt arī formatīvu atgriezenisko saiti. Būtiski pievērst uzmanību šiem uzdevumiem, jo tādā veidā skolēniem tiek dota iespēja iepazīties ar valsts pārbaudes darba uzdevumiem un tiem gatavoties.

Apakštematā par ideoloģijām ir iespējams attīstīt un pārbaudīt skolēnu prasmes patstāvīgi atlasīt vēstures un informācijas avotus, izvērtēt to kvalitāti un ticamību, kā arī skolēnu prasmes argumentēt. Lai to paveiktu, summatīvi vērtē argumentētu eseju, kura tiek izstrādātā mācību stundu laikā ilgākā laika posmā (sk. 4. uzdevumu 4. pielikumā padziļinātā kursa *Vēsture II mācību priekšmeta programmā*, kā arī *Vēsture II 1. temata uzdevumus*, kas atrodami skolo.lv). Šāda veida uzdevums palīdzēs skolēniem sagatavoties valsts pārbaudes darba 1. daļas izvērtēšanai, argumentēta viedokļa uzdevumam.

Kari un konflikti – arī šis temats ir dalāms divās daļās, kur 14 no tematam atvēlētajām mācību stundām skolēni apgūst karu vēsturi, līdz ar to šīs zināšanas novērtē ar pārbaudes darbu, kas sastāv no dažādiem testa un atvērtajiem jautājumiem (pēc analogijas ar valsts pārbaudes darba parauga 1. daļas uzdevumiem). Šiem uzdevumiem ir būtiski pievērst uzmanību, jo tādā veidā skolēniem tiek dota iespēja gatavoties valsts pārbaudes darba uzdevumiem.

Savukārt temata otrajā daļā skolēni veido *Kultūras un pieminekļu aizsardzības iniciatīvu*, šis summatīvais darbs ir patstāvīgs skolēna projekts, kas tiek veidots mācību stundu laikā, kopā šim darbam ir atvēlētas 21 mācību stunda. Ar šo darbu novērtē skolēnu prasmes atlasīt vēstures un informācijas avotus, novērtēt tos, arī skolēnu problēmrisināšanas prasmes un prasmes plānot savu darbu, kā arī izpratni par kultūras mantojumu un nepieciešamību to saglabāt (sk. šī materiāla sadaļu *“Kā mācīt kompleksu sniegumu”*, 5. uzdevumu 4. pielikumā padziļinātā kursa *Vēsture II mācību priekšmeta programmā*, kā arī *Vēsture II 2. temata uzdevumus*, kas atrodami skolo.lv). Šāds skolēnu patstāvīgais darbs ir daļa no kursa apguves prasībām un ir viens no diviem iespējamajiem valsts pārbaudes darba piekļuves nosacījumiem.

Revolūcijas – šī temata ietvaros skolēni apgūst revolūciju vēsturi, taču paralēli tam arī argumentēšanas, vēstures pētīšanas prasmes un papildus arī pievērš papildu uzmanību tādām valsts pārbaudes darba uzdevumu veidam kā *vēsturnieka viedokļa analīze* (sk. šī materiāla sadaļu *“Kā mācīt kompleksu sniegumu”* un *valsts pārbaudes darba paraugu*). Temata ietvaros vēlams veikt formatīvu vērtēšanu par to, kā skolēniem veicas ar *vēsturnieka viedokļa analīzes* uzdevumu.

Šajā tematā summatīvais vērtējums ir skolēna patstāvīgs pētījums (skatīt 1. uzdevumu 4. pielikumā padziļinātā kursa *Vēsture II mācību priekšmeta programmā*, kā arī *Vēsture II 3. temata uzdevumus*, kas atrodami skolo.lv) mācību stundu laikā. Šī

ir otrā reize Vēsture II kursa laikā, kad skolēni pievēršas patstāvīgai vēstures pētīšanai, tādēļ šim darbam arī ir lielāks īpatsvars kopīgajā kursa vērtējumā. Šāds skolēnu patstāvīgais darbs ir daļa no kursa apguves prasībām un ir viens no diviem iespējamajiem valsts pārbaudes darba piekļuves nosacījumiem. Lai arī kursa noslēdzošajā tematā skolēniem ir paredzēts veikt vēl vienu vēstures pētījumu, tieši šī temata gala rezultāts būtu augšupielādējams piekļuves nosacījumiem, jo šī temata mācīšanas laiks (ja kurss tiek mācīts secīgi) ir pirms noteiktā piekļuves uzdevuma augšupielādes termiņa – astoņas nedēļas pirms valsts pārbaudes darba norises.

Valsts – šī apjomīgā temata ietvaros tiek lietotas skolēnu prasmes veikt dažādos valsts pārbaudes darba uzdevumus – *atvērto jautājumus, izvērstu argumentētu atbildi, vēstures avotu analīzi un vēsturnieka viedokļa analīzi (valsts pārbaudes darba paraugs)*. Ļoti būtiski šos uzdevumu veidus ir vērtēt formatīvi, lai beigās varētu veikt summatīvo pārbaudes darbu, kas sastāv no dažādiem uzdevumu veidiem.

Sociālās grupas un identitāte – šajā tematā summatīvais vērtējums ir skolēna patstāvīgs pētījums (sk. 2. uzdevumu 4. pielikumā padziļinātā kursa Vēsture II mācību priekšmeta programmā, kā arī Vēsture II 5. temata uzdevumus, kas atrodami skolo.lv) mācību stundu laikā. Šī ir trešā reize Vēsture II kursa laikā, kad skolēni pievēršas patstāvīgai vēstures pētīšanai, tādēļ šim darbam ir liels īpatsvars kopīgajā kursa vērtējumā. Šāds skolēnu patstāvīgais darbs ir daļa no kursa apguves prasībām un ir viens no diviem iespējamajiem valsts pārbaudes darba piekļuves nosacījumiem, taču, ja šis temats tiek mācīts secīgi, būtu jau pagājis piekļuves nosacījumu uzdevumu augšupielādēšanas termiņš.

3.2. Nobeiguma pārbaudes darbi

Nobeiguma pārbaudes darba izstrāde ir sarežģīts process, kurā skolotājam gan jāpārzina valsts un skolas summatīvās vērtēšanas prasības, gan jāprot izstrādāt uzdevumi, vērtēšanas kritēriji, lai iegūtu pēc iespējas precīzākus datus par skolēna mācīšanās rezultātu noteiktā posmā. Šajā nodaļā piedāvājam atgādnis nobeiguma darba izstrādei un piemērus, kāds var būt temata vai tā daļas nobeiguma darbs, vērtēšanas kritēriji un pēc aprobācijas skolēnu atbilžu paraugi. Savukārt nobeiguma darba izstrādes teorētiskās nostādes detalizēti skaidrotas metodiskajā līdzeklī "Skolēnu mācību sasniegumu summatīvā vērtēšana", šī materiāla izpēte var palīdzēt skolotājam stiprināt izpratni un pārliecību par vērtēšanas darbu korektu izstrādi.

Nobeiguma darba izstrādes nozīmīgākie juridiski saistošie principi ir definēti vispārējās vidējās izglītības standarta 4. nodaļā – "IV. Skolēnu mācību sasniegumu vērtēšanas pamatprincipi un iegūtās izglītības vērtēšanas kārtība" un Ministru kabineta noteikumos Nr. 549 "Grozījumi Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumos Nr. 416 "Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem"", vienlaikus jāņem vērā, ka katra izglītības iestāde šos noteikumus pielāgo, precīzē savā vērtēšanas kārtībā.

Nobeiguma pārbaudes darba izstrādes pamatprincipi

Pasaulē vērtēšanas praksē atzīti un skolotājiem arī līdz šim zināmi ir trīs pamatprincipi, kas būtu jāņem vērā, izstrādājot jebkuru summatīvu pārbaudes darbu:

- ticamība (*ang. validity*);
- drošums (*ang. reliability*);
- taisnīgums (*ang. fairness*).

Ticamība rāda, cik lielā mērā, iegūstot pierādījumus, vērtēšanas darbs ļauj secināt par apgūto tematā (kursā). Nobeiguma darba mērķis ir novērtēt un dokumentēt skolēna sniegumu attiecībā pret mācību priekšmeta standartu.

Drošums raksturo pārbaudes darba stabilitāti. Pārbaudes darbs ar augstu drošuma pakāpi dod rezultātus, kas būtiski nemainās, ja šo pašu darbu veic atkārtoti, ja to veic citos apstākļos vai ja to vērtē cits vērtētājs.

Savukārt taisnīgums vērtēšanas procesā nodrošina visiem skolēniem vienādas iespējas parādīt savu labāko sniegumu un nodrošina iespēju apgūt plānotos sasniedzamos rezultātus mācību laikā.

Summatīvās vērtēšanas principi ir savstarpēji saistīti, proti, lai pārbaudes darbs būtu ticams, tam ir jābūt arī drošam. Taču drošums nav atkarīgs no ticamības, pārbaudes darbs var būt drošs arī tad, ja tas nav ticams vai arī iegūtajiem rezultātiem var būt augsta stabilitāte, bet tajā pašā laikā tas var neatbilst pārbaudes darba mērķiem.¹³ Tāpat arī taisnīgums nav īstenojams, ja nav ievēroti drošuma principi.

Ja nepieciešams padziļinātāk izprast šos vērtēšanas principus, noderīgs ir jau iepriekšminētais metodiskais materiāls "Skolēnu mācību sasniegumu summatīvā vērtēšana" vai Dzordža Betela grāmata "Rokasgrāmata pārbaudes darbu veidotājiem".

Šajā materiālā piedāvājam skolotājam atgādni par vērtēšanas principiem, kuru skolotājs var izmantot pašpārbaudei, izstrādājot pārbaudes darbus.

¹³ Betels, Dž. *Rokasgrāmata pārbaudes darbu veidotājiem*. Rīga: IZM Izglītības sistēmas attīstības projekts, 2010. 84 lpp.

Nobeiguma pārbaudes darba izstrāde. Jautājumi skolotājam pašpārbaudei

TICAMĪBA

- Vai darbā tiek pārbaudīts tas, kas ir mācību priekšmeta standartā un mācību programmā?
- Vai darbs atbilst tam, kādas ir paredzētās satura (zināšanas, prasmes) proporcijas standartā un mācību procesa laikā?
- Vai pārbaudes darbs piedāvā dažādu izziņas darbības līmeņa uzdevumus noteiktās proporcijās?
- Vai uzdevumi ir izglītības standartam, posmam atbilstošas grūtības pakāpes?
- Cik lielā mērā izvēlētais vērtēšanas paņēmiens ļauj iegūt pierādījumus par skolēnam plānotajiem sasniedzamajiem rezultātiem?

DROŠUMS

- Vai pārbaudes darbā uzdevumi tiek piedāvāti pietiekamā skaitā un apjomā, lai iegūtu drošus rezultātus? Vai skolēnam ir dota pietiekama, atkārtota iespēja demonstrēt apgūto?
- Vai testelementi (uzdevumi) atbilst skolēnu spēju līmenim? (Vai uzdevumi nav par vieglu vai par grūtu?)
- Vai vērtēts tiek apgūtais konkrētā mācību priekšmeta saturs (piemēram, vai nevērtēju valodu, gramatiku, lai gan pārbaudes darbs ir par vēstures saturu)?
- Vai ir izmantoti dažādu testelementu veidi (uzdevumi) atbilstoši sasniedzamajiem rezultātiem (piemēram, zināšanas, izpratni drošāk ir mērīt ar atbilžu izvēles uzdevumiem)?
- Vai vērtēšanas kritēriji ir konkrēti, skaidri, un vai, tos izmantojot, varētu darbu novērtēt arī kāds cits priekšmeta skolotājs?

TAISNĪGUMS

- Vai visiem skolēniem būs/ir vienādas iespējas parādīt savu labāko sniegumu?
- Vai pārbaudes darba izpildei ir atvēlēts pietiekami ilgs laiks?
- Vai pārbaudes darbu uzdevumu instrukcijas ir skaidras, nepārprotamas, skolēnam saprotamas, t.sk. vai nav lietota nevajadzīgi sarežģīta valoda?
- Vai uzdevumos nav ietverti diskriminējoši konteksti, lieka informācija vai termini, kurus skolēni mācību procesā nav apguvuši?
- Vai es pārbaudes darbā mēru/pārbaudu to, ko esmu mācījis (t.sk. vai skolēnam ir bijusi iespēja vingrināties prasmēs, kuras pārbaudu)?

Nobeiguma pārbaudes darba veidošana un piemērs

Pārbaudes darbu plānošana var notikt dažādās detalizācijas pakāpēs atkarībā no pieejamā laika, situācijas un skolotāja mērķiem. Ierasti, pārbaudes darbu izstrādājot, tiek aprakstīti un ņemti vērā vismaz četri elementi: sasniedzamais rezultāts (vai vērtēšanas indikators), izziņas darbības līmenis (pēc SOLO taksonomijas), uzdevumi (testelementi) un vērtēšanas kritēriji. Šos pārbaudes darbu raksturojošos elementus skolotājs apraksta pārbaudes darba specifikācijā, citkārt sauktā arī par pārbaudes darba matricu. Skolotājam pārbaudes darba specifikācija jeb matrica palīdz pašam pārraudzīt kvalitāti, plānošanā fiksēt atbilstību vērtēšanas principiem un atbilstošajiem Ministru kabineta nosacījumiem. Tāpat, izmantojot šo pārbaudes darba specifikāciju, skolēna sniegumu var vērtēt arī cits mācību priekšmeta skolotājs.

Sasniedzamais rezultāts vai indikators	Uzdevums (testelements)	Vērtēšanas kritēriji un punkti	SOLO (izziņas darbības līmenis)
<i>Ko tieši es vēlos pārbaudīt, mērīt?</i>	<i>Kas būs vislabākais veids, lai iegūtu korektus datus par skolēnu sniegumu? Kādi uzdevumi man tāpēc jāpiedāvā?</i>	<i>Kā varēšu novērtēt vai un kādā kvalitātē skolēns apguvis attiecīgo mācību saturu?</i>	<i>Kā nodrošināšu, lai skolēniem uzdevumi ir dažādos izziņas darbības līmeņos atbilstoši vēlamajām proporcijām?</i>

Nobeiguma pārbaudes darbs

Kari un konflikti

12. klase. Vēsture II

1. uzdevums (4 punkti)

1.1. (1 punkts) Nosaki, kura kara rezultātā notika šīs pārmaiņas: *vairāku impēriju sabrukums, jaunu demokrātisku valstu (to skaitā Latvijas) izveidošanās, tehnisko zinātņu attīstība!*

- a) Aukstais karš
- b) Napoleona kari
- c) Pirmais pasaules karš
- d) Otrais pasaules karš

1.2. (3 punkti) Izvēlies vienu no kariem!

- a) Aukstais karš
- b) Napoleona kari
- c) Pirmais pasaules karš
- d) Otrais pasaules karš

Paskaidro, kā šis karš un kara darbība veicināja **vienu** no šīm pārmaiņām: *vairāku impēriju sabrukums, jaunu demokrātisku valstu (to skaitā Latvijas) izveidošanās, tehnisko zinātņu attīstība.*

---

2. uzdevums (5 punkti)

Izvēlies un apvelc vienu no kariem, atbildi uz jautājumiem!

a) Lielais Ziemeļu karš	b) Krievijas pilsoņu karš	c) Korejas karš
-------------------------	---------------------------	-----------------

2.1. (2 punkti) Uzraksti šajā karā karojošās puses!

2.2. (3 punkti) Paskaidro, kādi politiskie, ekonomiskie, sabiedriskie notikumi veicināja šī kara izcelšanos!

---

3. uzdevums (6 punkti)

Izvēlies un apvelc vienu no karu veidiem, veic uzdevumā prasīto!

a) Pilsoņu karš	b) Neatkarības karš	c) Globālais karš
-----------------	---------------------	-------------------

3.1. (3 punkti) Uzraksti izvēlēta kara veida raksturīgākās pazīmes!

3.2. (3 punkti) Izvēlies karu!

- a) Lielais Ziemeļu karš
- b) Krievijas pilsoņu karš
- c) Korejas karš
- d) Aukstais karš

Kuram no kara veidiem karš atbilst? Kāpēc? Atbildi pamato ar vēstures faktiem!

---

4. uzdevums (3 punkti)

Izvēlies vienu no kariem, kas noticis laikā no 1700.–1999. gadam, un pēc kritērijiem pamato, kāda ir **šī kara vēsturiskā nozīme, pamato savu atbildi ar piemēriem no vēstures!**

Vēsturisko nozīmīgumu var izvērtēt pēc šādiem kritērijiem:

- notikumam vai personai ir tieša un nozīmīga ietekme uz nākotnes notikumiem (cēloņi un sekas);
- notikumi vai persona maina plašākas sabiedrības domāšanu un pasaules redzējumu, tie ir kā pagrieziena punkts (pārmaiņas);
- notikumi vai personas rīcība tieši ietekmē liela skaita cilvēku ikdienu un likteņus.

---

5. uzdevums (8 punkti)

Izvēlies vienu no jautājumiem!

a) Vai karš ir attaisnojams?	b) Vai no kara ir iespējams izvairīties?
------------------------------	--

5.1. (4 punkti) Uzraksti apgalvojumu, kas sniedz atbildi uz izvēlēto jautājumu!

5.2. (4 punkti) Ar precīziem un atbilstošiem vēstures faktiem pierādi savu apgalvojumu!

Nobeiguma pārbaudes darba specifikācija

Sasniedzamie rezultāti

- Zina karu un konfliktu (*Lielais Ziemeļu karš; Napoleona kari; Latvijas Neatkarības karš; ASV Neatkarības karš; ASV pilsoņu karš; Pirmais pasaules karš; Otrais pasaules karš, aukstā kara konflikti*) raksturīgās iezīmes. (S.A.2.1.)
- Skaidro individu vai grupu vēlmi, iespējas iegūt varu un realizēt to, izmantojot dažādu karu [*kari, kuros tiek paplašinātas teritorijas; cīņa par neatkarīgas valsts izveidi un pašnoteikšanos; kari par politisko varu vienas valsts ietvaros; globālie kari; divu lielvaru cīņa par hegemoniju pasaulē (bipolaritāte)*] piemērus. (S.A.2.1.)
- Skaidro analogijas starp lokāliem, globāliem notikumiem pagātnē un mūsdienās, kā arī pretrunīgu vērtību līdzāspastāvēšanu – Otrā pasaules kara izvērtējums pagātnē un mūsdienās (*PSRS, Krievijā, Latvijā, Rietumeiropā*); Aukstā kara seku izvērtējums pagātnē un mūsdienās (*Krievijā, Latvijā, Rietumeiropā, ASV*). (S.A.4.1.)
- Skaidro, kā vēsturē notikusi cīņa par resursiem un to pieejamība ietekmējusi vēsturiskās attīstības gaitu, izmantojot šādus piemērus: *Pirmais pasaules karš; Otrais pasaules karš; Aukstais karš un tā krīzes (piemēram, Vjetnamas karš)*. (S.A.5.8.)

Nr.	Indikators	Vērtēšanas kritērijs	SOLO	Punkti
1. uzdevums				
1.1.	Zina I p.k. rezultātus	Pareiza atbilde (c)	I	1
1.2.	Skaidro karu radītās pārmaiņas.	Atbildē ir uzskaitīti pareizi, taču savstarpēji nesaistīti vēstures fakti. (1 punkts)	II	3
		Atbilde sniedz vispārīgu un virspusēju karu radīto pārmaiņu un skaidrojumu. (2 punkti)		
		Atbildē minēti precīzi un atbilstoši vēstures fakti, kas izmantoti, lai paskaidrotu, kā izvēlēto pārmaiņu veicināja karš un kara darbība. (3 punkti)		
2. uzdevums				
2.1.	Zina kara dalībniekus.	Nosauc vienu karojošo pusi. (1 punkts)	I	2
		Nosauc abas savstarpēji karojošas puses. (2 punkti)		
2.2.	Skaidro, kādi ir kara cēloņi.	Uzrakstīti pareizi, bet nesaistīti fakti, kas neizskaidro kara izcelšanos. (1 punkts)	II	3
		Atbilde sniedz vispārīgu un virspusēju izvēlēta kara izcelšanās skaidrojumu. (2 punkti)		
		Skaidrojumā izmanto precīzus vēstures faktus, kas izmantoti, lai paskaidrotu, kā dažādi notikumi ir veicinājuši kara izcelšanos. (3 punkti)		
3. uzdevums				
3.1.	Zina pazīmes, pēc kurām klasificēt dažādus karus.	Ir nosauktas pazīmes, pēc kurām ir iespējams klasificēt karus. Par katru atbilstošu pazīmi – 1 punkts.	I	3

Nr.	Indikators	Vērtēšanas kritērijs	SOLO	Punkti
3.2.	Pēc pazīmēm klasificē dažādus karus, izmantojot precīzus un atbilstošus vēstures faktus.	Pareizi klasificē izvēlēto karu, savas atbildes pamatošanai neizmanto precīzus un atbilstošus vēstures faktus. (1 punkts)	III	3
		Pareizi klasificē izvēlēto karu, savas atbildes pamatošanai izmanto dažus atbilstošus, taču neprecīzus vēstures faktus. (2 punkti)		
		Pareizi klasificē izvēlēto karu, savas atbildes pamatošanai izmanto atbilstošus, precīzus vēstures faktus. (3 punkti)		
4. uzdevums				
4	Zina kritērijus, pēc kuriem novērtēt notikuma vēsturisko nozīmīgumu.	Ir definēti kritēriji, kuri ir noderīgi, lai noteiktu notikuma vēsturisko nozīmīgumu. Par katru atbilstošu kritēriju – 1 punkts.	II	3
5. uzdevums				
5.1.	Ir formulēts atbilstošs apgalvojums.	Formulē apgalvojumu, kas neatbild uz izvēlēto jautājumu. (1 punkts)	I	4
		Formulē vispārīgu apgalvojumu, kas nav pietiekams, lai atbildētu uz izvēlēto jautājumu. (2 punkti)	II	
		Formulē apgalvojumu, kas pilnībā atbild uz izvēlēto jautājumu. (3 punkti)	III	
		Formulē apgalvojumu, pilnībā atbild uz izvēlēto jautājumu, formulējumā izmanto salīdzinājumu ar citiem apgalvojumiem un izvēlas situācijai atbilstošāko. (4 punkti)	IV	
5.2.	Ir pierādīts apgalvojums.	Pierāda apgalvojumu, izmantojot savu pieredzi, nevis faktus, pierādījumi nav saistāmi ar apgalvojumu. (1 punkts)	I	4
		Apgalvojuma pierādījums ir vispārīgs, nav pietiekams, lai pierādītu apgalvojumu. (2 punkti)	II	
		Pierāda apgalvojumu ar atbilstošiem un precīziem vēstures faktiem, kas noder cēloņsakarību atklāšanai. (3 punkti)	III	
		Pierāda apgalvojumu ar atbilstošiem un precīziem vēstures faktiem, kas noder cēloņsakarību atklāšanai, vispārina un meklē likumsakarības, kuras iespējams attiecināt uz jaunu kontekstu. (4 punkti)	IV	

Izziņas darbības līmenis

Izziņas darbības līmenis un tā apraksts			Īpatsvars (%)
I	Atceras, lieto atsevišķus faktus, idejas, cēloņus/sekas.		20
II	Lieto un grupē vairākus faktus, idejas, cēloņus/sekas.		35
III	Saista, skaidro, lieto zināšanas vai prasmes jaunās situācijās, demonstrējot patiesu izpratni.		15
IV	Veido un pierāda kopsakarības, lieto zināšanas un prasmes, izdarot patstāvīgus secinājumus.		15

**DOMĀT.
DARĪT.
ZINĀT.**

Valsts izglītības satura centra īstenotā projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" mērķis ir izstrādāt, aprobēt un pēctecīgi ieviest Latvijā tādu vispārējās izglītības saturu un pieeju mācīšanai, lai skolēni gūtu dzīvei 21. gadsimtā nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes.

Projekts Nr. 8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ